

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICĂ A „ASTREI”

Anul III
N-rul 12

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Lei 12

CLUJ, DUMINECĂ 21 MARTIE 1926

C U P R I N S U L :

<i>PROBLEME SOCIALE: Sociologia contemporană (Anchetă)</i>	
Răspunsul d-lui	<i>Nicolae Petrescu</i>
Răspunsul d-lui	<i>Ștefan Zeletin</i>
Robert Owen	<i>N. Ghiulea</i>
Constituția lui Faleas din Halcedon	<i>Șt. Bezdechi</i>
Revoluție și războiu	<i>Ion Clopoțel</i>
Criza intelectuală și morală	<i>T. Vornic</i>
<i>PROBLEME ECONOMICE: Impozitele industriale</i>	<i>N. Ghiulea</i>
Societatea cooperativă	<i>Dr. V. Hortopan</i>
Alcoolismul și muncitorimea	<i>Ion Mehedinteanu</i>
<i>BULETINUL ASTREI: Problemele „Astrei”</i>	<i>Petru Suciu</i>
<i>ACTUALITĂȚI: Soarta presei ardelenne</i>	<i>H. Trandafir</i>
<i>SATE, ORAȘE, REGIUNI: Aspecte diverse din Valca Jiului</i>	<i>Ion Clopoțel</i>
<i>POLITICA EXTERNĂ: Noua concepție a Europei centrale</i>	<i>Horia Trandafir</i>
<i>CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: Pentru sănătatea publică și pionerii ei. — Biopolitica. — „Astra medicală” la Oradia. — Meta-psihica. — Sifilisul sub diferite aspecte</i>	<i>Dr. Aurel Voina</i>
<i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Teatru („Madame Sans-Gené” de Sardou și Moreau). — Conferințe (General Anastasiu: Avram Iancu ca militar). — Cărți, reviste, ziare (Ideea Europeană)</i>	<i>B. & B.</i>
<i>SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ FINANCIARĂ: Noul regim al exportului. — Tarifal vamal. — Camera de comerț britanică din București. — Congrese internaționale de contabilitate. — Exportul cărnei</i>	<i>N. Ghiulea</i>
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNIALE: Instalarea noului consiliu comunal. — Constituirea „Presei” — Sărbătorirea d-lui I. Lupaș ca ziarist. — A apărut întâiul volum din „Istoria Universală” a d-lui N. Iorga. — Un portret al lui Wilhelm II. — Greva studențească din Cluj a încetat. — Protopopul Petroșenilor. — Despărțământul „Jiu” al Astrei. — Suplimentul ilustrat al ziarului „Prager Presse”. — Monumentul lui Avram Iancu. — Un cotidian românesc la Cluj. — Ziaristica din provincie. — Bibliografie. —</i>	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MĂINE

COMITETUL DE DIRECTIE: V. Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, Ioan Lu-
paș, Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ioan Clopoșel.

COLABORATORI: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, I. Băilă, A. Banciu,
A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta,
O. Boitoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea,
dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma,
A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovi-
diu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru
Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jinga, Iosif Jumanca,
dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lațiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing.
Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehedinți, Ștefan Metes, dr.
Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ioan Nandriș, Sabin Opreanu, Zenovie
Păclișanu, Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu
Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Puș-
cariu, Ștefiț Pușcariu, dr. Cornel Radu, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr.
P. Sergescu, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban,
G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, P. Suciu, dr. M. Suciu-
Sibiianu, C. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu. Isaia
Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

REPREZENTANȚI IN PROVINCIE:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. Vasile Gherasim
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Șt. Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: prot. Romul Popa
Lugoș: Pavel Grecu, redacția „Cartea
Satelor“
Timișoara: ziarist Octavian David și
Valeriu Linca
Careii-mari: Ion Vida
Zălau: prof. Ghergaru
Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas
(Tohamul vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramureș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rafiroiu
Săliște: prof. Alex. Iosif
Sighișoara: Șerban G. Șerban
In București: G. Vlădescu-Răcoasa
In Paris: Adrian Corbul
In Roma: N. Buta
In Berlin: N. Bagdasar

**„NORA“ SOBE ARTISTICE DE FAIANTĂ
SE POT COMANDA DIN CLUJ
CALEA REGELE FERDINAND 38.
LA MAGAZINUL FABRICII „IRIS“**

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!!**

Vânzare en-gros și en-detall.

ARONSON

MARE CASĂ DE EXPEDIȚIE ȘI
TRANSPORT, CU LEGĂTURILE CELE
MAI SIGURE IN ȚARĂ ȘI STREINĂTATE
FIRMĂ VECHIE DE PERFECTĂ INCREDERE

BRAȘOV,

Piața Libertății

(CASA VECHIE A SFATULUI ORĂȘENESC)

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE CHETE - BRAȘOV

FABRICA DE PIELĂRIE

GHEȚE, CURELE
DE TRANSMISIE

PIELĂRIE FINĂ

**FRĂȚII
RENNER**

& CO.

SOC. AN. - CLUJ

ADRESA TELEGR.: „DERMATA“

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
PIAȚA UNIREI No. 8. TELEFON 308.
CALEA VICTORIEI 51
Cluj, Duminecă 21 Martie 1926

Anul III

Nrul 12

NUMĂRUL: LEI 12

SOCIOLOGIA CONTIMPORANĂ

CHESTIONAR: 1) CARE ESTE STADIUL SOCIOLOGIEI CONTIMPORANE ȘI CE VIITOR ÎI ATRIBUIȚI? 2) AVUT-A VRE-UN ROL SOCIOLOGIA ÎN DESVOLTAREA NOASTRĂ SOCIALĂ DE PÂNĂ ACUM? 3) CARE ESTE FAZA ACTUALĂ A PREOCUPĂRILOR SOCIOLOGICE ÎN SOCIETATEA ROMINEASCĂ ȘI CE PERSPECTIVE I-SE DESCHID? 4) CARE ESTE SITUAȚIA SOCIOLOGIEI ÎN ÎNVĂȚĂMÎNT? 5) INTRUCIT ESTE CHEMAT STATUL SĂ PROMOVEZE INTERESUL SOCIOLOGIC LA NOI? ÎN CE FORMĂ, ÎN CE MĂSURĂ?

NICOLAE PETRESCU

Conferențiar de Sociologie comparată la Universitatea din București, d. Nicolae Petrescu este un sociolog erudit. Fondul culturii sale sociologice îl formează literatura filosofică germană. Doctor în filosofie din Germania, cu specialități secundare Economia politică și Istoria, a făcut studii serioase la Universitatea din Edimburg (Scoția) și a fost Conferențiar la Universitatea Ohaba (New-York). În Statele Unite ale Americii a trăit mai mulți ani, și a studiat structura socială a poporului american.

Prea tânăr pentru a ne fi dat un sistem sociologic, din scrierile sale se pot deduce totuși, unele din ideile sale fundamentale în sociologie.

Pentru d. N. P. fenomenele sociale sunt de natură psihică, „toate au un substrat comun psihic prin faptul că sunt produsul conștient sau inconștient al omului.” „Prin natura lor psihică, fenomenele sociale se explică dintr'un punct de vedere comparativ, prin care diversitatea și continua transformare a lor apar ca atribute necesare ale substratului.” „Caracterul psihologic al fenomenelor sociale dă naștere la o infinitate de condițiuni și complicațiuni care nu se pot elucida decât prin metoda comparativă, care la rândul ei presupune existența unui termen comun.” Acest termen comun este spiritul omenesc. Identitatea spiritului omenesc se manifestă în toate activitățile omului, din toate timpurile și din toate locurile. Acest substrat comun are diferite chipuri de manifestare, dela popor la popor, manifestările sale sunt spiritele diferitelor națiuni, formele diverse ale spiritului național, ale caracterului național.

Societatea nu formează un criteriu pentru explicarea și interpretarea manifestărilor de grupuri de oameni, fiindcă caracteristicile care diferențiază un grup social de altul, o organizație socială de alta nu pot fi explicate numai prin condițiile societății. „Criteriul de judecată în manifestările sociale nu trebuie găsit în termenul „societate”, ci în acel substrat comun care

se află la baza oricărei societăți și prin care toate diferențierile, locale și naționale, posedă un caracter gradual. „Spiritul omenesc constituie substratul comun al tuturor manifestărilor sociale.” De aci puțința și necesitatea cercetării fenomenelor sociale prin metoda comparativă.

Pentru d. N. P. sociologia comparată, ca disciplină complementară a științei generale a societății, isvorăște din nevoia de a explica și interpreta diferențierile infinite care se ivesc din natura psihică a fenomenelor sociale și din valorile naționale în curs. „Numai dacă privim societatea prin prisma spiritului care o creiază și o transformă, putem percepe acea mișcare continuă de condițiuni care exclude o schematizare rigidă a realității sociale”, caracterul dinamic al societății.

Intre lucrările mai cunoscute ale d-lui N. P. cităm: Glanvill und Hume, Berlin 1911; Zur Begriffsbestimmung der Philosophie, Berlin 1912; Die Denkfunktion der Verneinung, Leipzig, 1914; The twofold aspect of Thought, London, 1920; Thoughts on War and Peace, London 1921; Fenomenele sociale în Statele Unite, București 1922; Introducere în studiul comparativ al societății, București, 1922; Concepțiunile sociologilor americani, Arhiva... Buc. 1923; Elemente de diferențiere națională în societate, București, 1924. G.

Răspunsul d-lui Nicolae Petrescu

I.

La întrebarea, care este stadiul sociologiei contemporane și ce viitor i se poate atribui acestei științe, răspunsul îl găsim în mai multe constatări simplomatice.

1) Sociologia contemporană, așa cum se desprinde din publicațiunile apărute după război, se află în stadiul unei discipline care a renunțat la speculații pentru a se mulțumi cu cercetarea obiectivă-a faptelor. Astfel sociologia a devenit o disciplină independentă, cu un obiect din ce în ce mai bine definit.

În locul teoriilor și așa ziselor „legi sociale”, sociologul de azi se mulțumește cu stabilirea datelor necesare unei explicări științifice a realității sociale.

2) Concepția de a primi fenomenele cu cari se ocupă așa numitele științe ale spiritului, ca produse ale societății, imprimă sociologiei o valoare specială. Astfel faptele etnologiei, istoriei, științei dreptului, filologiei, politicei, eticei, pedagogiei, esteticei, etc. își găsesc explicarea în lumina sociologiei. Prin însuși acest fapt știința societății este îndestul răsplătită de pierderea rolului ei de disciplină filosofică.

3) Această transformare de la speculație la practică s'a întâmplat fără îndoială sub influența sociologilor anglosaxoni, cari cei dintâi au accentuat latura practică a sociologiei. În deosebi desvoltarea studiilor sociologice în Statele-Unite exercită astăzi o înrăurire asupra sociologiei din occidentul Europei. În nici o țară nu se observă aceasta atât de clar ca în Germania, unde după război studiul sociologiei a luat un mare avânt în învățământul superior și în preocupările cetățenilor.

4) Caracterul practic al sociologiei, odată stabilit, se poate lesne prevedea viitorul acestei științe. Nu e departe timpul când fiecare cetățean va face sociologie în sensul că va căuta să-și dea seama cât de sumar de condițiile și concepțiile realității în care trăește și prin care se manifestă ca individ față de semenii săi. Răspândirea cât mai largă a unei conștiințe sociale printre oameni va contribui, bine înțeles, la desvoltarea culturai și civilizației.

II.

În privința întrebării, dacă sociologia a avut un rol în desvoltarea noastră socială de până acum, se poate răspunde fără esitare — nu. Această

știință, așa cum a fost reprezentată numai în învățământul superior, nu a depășit până acum marginea disciplinelor speculative, neavând o atingere directă cu realitatea noastră socială.

Cu toate acestea, unele încercări trebuie amintite. În primul rând se cade a releva activitatea Institutului Social Român, o instituție particulară și nesubvenționată de Stat, care a reușit să întrunească laolaltă un grup de specialiști în domeniul științelor sociale. Dacă fondurile necesare vor veni la timp și dacă spiritul social se va statornici printre membri, această instituție va izbuti să creeze o atmosferă prielnică sociologiei și o va face să devină dintr-o disciplină teoretică și obligatorie la universitate — o disciplină practică și necesară în viața cetățenilor români, așa cum se află de fapt în societatea celor mai înaintate popoare din occident. Alte încercări individuale, în formă de studii temeinice, și altele colective, în formă de publicații periodice, apărute după război, dovedesc de asemenea că există un început de interes în sociologie și la noi.

III.

În astfel de condiții începătoare nu poate fi vorba la noi de prea multe preocupări sociologice. Singura preocupare constantă, desigur de natură sociologică, este politica în înțelesul practic al cuvântului. Dar și în acest interes viu al românului (mai mult politician decât politic și social) nu se întâlneste încă o preocupare serioasă de a înțelege societatea, de a-i adânci rostul și de a încerca de a o desăvârși. Tocmai din cauza lipsei unor preocupări serioase în domeniul problemelor sociale, progresul unei educații cetățenești a maseslor întârzie, iar acela al conducătorilor noștri politici se exprimă în mod dispartat, ba uneori este chiar înăbușit sub presiunea unor condiții și concepții antisociale. Adevărul este că lipsa de emoții sociale printre masele noastre de o parte și individualismul asocial al conducătorilor noștri de altă parte, reflectă substratul pe care pot conta nu numai reacțiunea oamenilor de bine, ci și străduințele sociologilor noștri.

Totuș, interesul aproape general al publicului nostru în politică poate forma baza unei dezvoltări a spiritului social la noi. Dacă cei de sus, conducătorii, se unesc împreună să dea exemplul în îndeplinirea serviciului social, atunci publicul, deja obișnuit de a se interesa de mișcările politice, va deveni mai sever în aprecierea meritelor și în condamnarea abaterilor de la datorie. Cu timpul și opinia publică va

deveni un regulator constant al societății, ceea ce înseamnă începutul unei educații sociale.

IV.

La întrebarea care este situația sociologiei în învățământ, răspunsul este implicat în considerațiile de mai sus. Figurarea sociologiei numai la universitate, și încă aici în mod insuficient în ceea ce privește numărul catedrelor, constituie o piedică pentru dezvoltarea acestei științe la noi. În reforma învățământului secundar ar fi trebuit să se facă loc și sociologiei. Însemnătatea sociologiei pentru educație este astăzi un fapt cunoscut. Dacă ne gândim că popoarele cele mai bine organizate au introdus în curriculum școlilor secundare această materie și că rezultatele obținute în această privință au fost din cele mai bune, putem prevedea că o astfel de inovare ar fi mai mult decât utilă și la noi. Evident că nu pe cale imitativă, ci pe cale critică, ținându-se seamă de condițiile societății noastre, am putea introduce cu folos studiul sociologiei în programul școlilor noastre secundare. Poate însăș tratarea istoriei naționale ar trebui să fie supusă punctului de vedere sociologic pentru a-i lărgi înțelesul și a deprinde pe elevi să privească cele mai importante evenimente din trecut în legătură cu condițiile și concepțiile societății care le-a produs. Nu trebuie să uităm corelația care există între organizarea socială și studiul sociologiei în țările cele mai înaintate.

V.

În sfârșit, la întrebarea, întrucât este chemat Statul să promoveze interesul sociologic la noi, în ce formă și în ce măsură, răspunsul trebuie căutat în însuș faptul că învățământul nostru este o instituție de Stat. De aici urmează în mod necesar că Statul trebuie să încurajeze dezvoltarea unei științe care în alte țări s'a dovedit atât de utilă pentru educația cetățenilor. Dar aici trebuie făcută o rezervă. Autoritățile administrative în frunte cu titularii diferitelor departamente de cari atarnă realizarea mijloacelor, nu pot fi determinate să promoveze o știință numai în urma unor cereri răzlețe și individuale. În primul rând reprezentanții sociologiei de la cele patru universități trebuie să se pună de acord asupra unei acțiuni programatice, să întreprindă în acelaș timp o mișcare de luminare a publicului pentru necesitatea dezvoltării studiilor sociologice la noi, și apoi să se ceară de la Stat convenitele mijloace de realizare. Atât introducerea sociologiei în programul școlilor secundare cât și obținerea de fonduri

necesare pentru încurajarea studiilor sociologice vor fi ușor înfăptuite după o prealabilă pregătire a publicului, a autorităților, și în ceea ce privește acțiunea comună, și a specialiștilor.

Necesitatea unei astfel de pregătiri se impune dacă ne însușim concepția că Statul, ca o parte a societății, nu este decât o instituție socială și nimic mai mult. Sub prisma acestei concepții, autoritățile și tot ce reprezintă Statul sunt în funcție de societate. Cu cât aceasta este mai bine organizată, cu cât elementele ei, cetățenii, sunt mai conștienți de legătura lor organică, cu atât Statul și reprezentanții lui sunt mai în armonie cu interesele obștești. Numai pe baza unei astfel de concepții putem cere Statului ceva, căci numai în modul acesta cererea devine îndreptățită. De aceea: întâi inițiativa particulară, apoi intervenția Statului în promovarea sociologiei la noi.

Nicolae Petrescu

ȘTEFAN ZELETIN

D. Ștefan Motăș-Zeletin este doctor în filosofie, un clasicist de mare erudiție, un filosof adânc, un sociolog de mare pătrundere și un publicist fecund și de talent.

Baza culturii sale e una filosofică. A început să-și formeze judecata în atmosfera stângii hegeliene, a individualistului Max Stirner și a desăvârșit-o în atmosfera idealismului post-kantian și a marxismului. Dela Max Stirner și-a însușit cultul concretului, dela Marx, determinismul rigid al doctrinei materialismului istoric și convingerea despre rolul preponderent în societate al vieții economice, iar dela reprezentanții idealismului german și-a însușit cultul moralei și al religiei, cultul valorilor sufletești.

D. S. Z. nu este nici marxist, nici materialist, nici individualist, folosește însă metoda marxistă a materialismului istoric în cercetarea vieții sociale, cu atâta abilitate și cu atâta siguranță încât rezistă ori cărei critici. D. S. Z. este un adevărat om de știință, ca temperament, judecată și metodă. În domeniul economic și social este un intrus. Obiectiv și rece renunță cu ușurință la ipotezele și teoriile care s'au arătat în urmă neverificabile. Nu forțează argumentele pentru a dovedi, o idee preconcepțuită, nu înlătură materialul care i-ar stânjeni o argumentare căutată, nu ține cu încăpățănare la o ipoteză sau o idee, folosește logica științifică nu sofistica, și nu se sfiește să tragă toate concluziile, care rezultă din cercetările sale, oricare ar fi ele.

Opera d-lui S. Z. este foarte vastă. Traduceri și studii asupra clasicilor eleni, studii asupra civilizațiilor antice și moderne, cercetări asupra vieții și mișcărilor sociale.

Opera fundamentală a d-lui S. Z. este clasicul său studiu asupra originii și rolului istoric al burgheziei române.

Până la d-sa s'a tăgăduit un rol istoric capitalismului național. Cercetând științificește dezvoltarea socială a României moderne, d. S. Z. arată, cel dintâiu, ne-

nesitate istorică a neșterei și dezvoltării așezămintelor sociale, pe care este clădită România de astăzi.

D. S. Z. constată în spiritul poporului nostru un criticism exagerat, o veșnică nemulțumire contra stărilor și așezămintelor noastre sociale. După d-sa acest criticism se explică, în primul rând, prin neîncheierea procesului de formare al burgheziei române, și apoi prin lipsa punctului de vedere științific. Acest criticism, însă, este astăzi o primejdie națională, fiindcă a ajuns o mentalitate obștească. Țara și națiunea pentru a prospera, au trebuință de unirea tuturor spiritelor într-o aspirație națională comună, în încrederea reciprocă, în recunoașterea deterministă a dezvoltării Statului nostru, în dorința de creare de valori noi.

Firește, ca totdeauna, d. S. Z. este un perfect om de știință, care privește lucrurile rece, în necesara lor dezvoltare istorică. Pentru d-sa dezvoltarea României în ultima sută de ani e clară și logică. Desfășurarea viitoare o prevede cu ușurință și trage ultimele concluzii: din punct de vedere politic „Neoliberalismul” din punct de vedere sufletesc „Naționalizarea școlii”. Pentru d-sa frământările sufletești și morale care au fost și sunt născute de anumite mijloace ale burgheziei noastre, pe care le folosește în urmărirea deterministă a dezvoltării sale, potrivit materialismului istoric, nu prețesc nimic. Numai că „criticismul” este odrasla acelor crize sufletești și morale, iar momentul dorit al „creației” nu va veni decât atunci când toate forțele potrivnice burgheziei blruitoare vor fi înfrânte, sau invers.

Răspunsul d-lui Ștefan Zeletin

1. Dezvoltarea sociologiei trebuie înțeleasă la fel cu dezvoltarea oricărei alte științe: în funcție de nevoile societății.

Nu munca cercetătorilor e ceea ce hotărăște soarta unei științe, ci invers, nevoile sociale sunt pârghia, care pune în mișcare munca științifică, și aduce în fiecare epocă o anumită știință în fruntea celorlalte. Căci unde apare o nevoie socială, se ivesc și cercetătorii științifici, care-și pun munca în serviciul ei.

Cum stă, și cum va sta în această privință sociologia? Se știe că veacul XIX a adus în cinste științele naturii: aceasta era nevoia vremii. După sfărâmarea vechiului regim, în care cariera fiecărui om era hotărâtă prin nașterea sa, a luat ființă regimul modern liberal, în care orice om e ținut să-și formeze cariera prin muncă și alegere liberă. Noua situație impunea societății obligația, de a da cetățenilor putință, printr-o educație corespunzătoare, să rezolve problema vieții. Această misiune s'a împlinit-o societatea prin grandioasa stimulare a științelor naturii, care veniau să învețe pe om a trăi folosindu-se de aplicarea forțelor na-

turale. De aceea științele naturii au ajuns să ocupe întâiul loc, atât în munca științifică, cât și în educația publică.

Veacul XX a adus însă o nouă prefacere socială: e chemarea masselor populare la auto-guvernare. Se înțelege că această prefacere impune societății o nouă obligație: ea trebuie să pună masele poporului în măsură a cunoaște ființa și evoluția societății, pe care acestea sunt chemate să o cârmuiască. Căci e lucru vădit prin el însuși: nu poți mândri o forță, ale cărei legi nu le cunoști. Tot astfel masele populare nu vor putea cârmui forțele sociale, dacă societatea nu le dă puțința să studieze și să cunoască aceste forțe. Această cunoaștere o dă însă sociologia. Iată deci dezvoltarea democrațiilor de azi e menită a crea științelor sociale un mărț viitor. Sociologia va moșteni, atât în mișcarea științifică, cât și în educația publică, rolul pe care l-au avut până acum științele naturii. Aceasta atârnă numai de măsura, în care va înainta democratizarea reală a vieții sociale.

2. Sociologia nu a avut nici un rol până acum în dezvoltarea noastră socială, și nu putea să aibă.

3. Cultura unui stat — la fel cu economia — străbate două faze: a) mai întâi, o fază pasivă de import a produselor streine, b) apoi o fază activă de producție proprie. Cu alte cuvinte, ea începe cu ucenicia la școala streinilor, spre a ajunge mai târziu la vârsta matură de creație.

Sociologia română împărtășește azi, în chip firesc, sorta întregii nostre culturi: ea se află în faza modestă de import. Toată „mișcarea sociologică” de la noi s'a mărginit până acum la primirea și comentarea teoriilor streine.

O nouă fază se deschide însă sociologiei române după această perioadă de ucenicie: e faza de creație proprie, din care trebuie să iasă o sociologie română națională. Spre a grăbi trecerea în această nouă fază, sociologii noștri trebuie să-și schimbe modul de lucru: ei trebuie să renunțe de a mai lua rezultate gata din sociologia streină. Ceea ce vom lua noi delă străini, e numai metoda de cercetare. Cu această metodă va trebui să cercetăm apoi propria noastră societate, spre a vărsa lumină asupra propriilor noastre frământări sociale. Numai astfel va putea să rezolve sociologia română problema, pe care o ridică crearea democrației române: luminarea masselor asupra societății, pe care sunt chemate să o cârmuiască. În acest chip sociologia română răspunde menirii reale a oricărei științe: ea intră în legătură cu nevoile sociale.

4. Mi-aș îngădui să schimb întreba-rea în acest fel: care ar trebui să fie situația sociologiei în învățământ?

Am indicat răspunsul la această întrebare în cele zise mai sus: nouile nevoi sociale vor ridica sociologia în fruntea tuturor științelor, atât în ținutul mișcării științifice, cât și în învățământul public. Cu alte cuvinte: sociologia este menită a alcătui baza și esența învățământului. O reformă școlară unitară în acest spirit rămâne marea faptă a viitorului. Până acum ea nu s'a găsit omul.

De însemnat e însă, că sociologia ce e chemată să alcătuiască baza învățământului român, trebuie să fie o sociologie românească, isvorată din propriile noastre nevoi sociale, cu menirea de a găsi o soluție acestor nevoi. De aceea într-o comunicare cu privire la acest subiect, făcută înaintea Secției sociologice a Institutului Social Român, credeam că trebuie să încheiu cam cu aceste cuvinte: „Dacă cumva s'ar ivi și la noi un legiuitor care, vrând să stea la înălțimea altor țări, ar admite și sociologia ca obiect de învățământ, să ne ferească geniul bun al neamului nostru de a cădea în păcatul de până acum: de a lua un manual strein de sociologie, a-l traduce în limba română și a-l introduce în școala noastră. Un asemenea învățământ sociologic ar fi mai rău, decât lipsa totală a sociologiei din învățământ: el ar fi de prisos”.

Totuș se pare, după ultimele reforme, că ne aflăm pe această nefastă cale.

5. Statul e chemat să promoveze sociologia română pe două căi. Mai întâi, printr-o reformă sociologică a învățământului public, în sensul și scopul arătat mai sus.

Apoi, prin întemeierea sau sprijinirea de instituții de cercetare socială, cum e Institutul Social Român, spre a lucra la crearea unei sociologii române, pe care am spus că nu o avem încă. Cu alte cuvinte, statul e chemat să îngrijească aici atât de știință cât și de școală: atât de crearea unei sociologii române, pe baze române, cât și de îndrumarea învățământului pe această nouă temelie. Numai astfel se va răspunde nevoilor tinerei noastre democrații.

Șt. Zeletin

A apărut:

Sociologia Generală de Tr. Brăileanu. Prețul 140 lei. Se poate ridica delă Adm. rev. noastre; studenților li-se face reducere de 40 lei la exemplar.

Robert Owen

Contemporan cu Fourier a trăit în Anglia un alt reformator social, socialist asociaționist: Robert Owen, născut în 1771 în orașelul Newtown din Gallia de nord (North-Walles). Influența unuia asupra celuilalt a fost nulă. Owen nu a dat nicio atenție sistemului lui Fourier, iar acesta din urmă nu știa decât din ziare despre sistemul lui Owen, și îl nesocotea. Deosebirea între acești reformatori era profundă. Robert Owen nu era un nebun fantast și un visător, ci un om practic, un mare om de afaceri, cel mai mare industriaș din timpul său, un om bogat care a avut curajul să-și puie în practică ideile, și îl tăria să reînceapă experiențele nereușite.

Robert Owen era socialist, un comunist chiar, și el e acela care a ridicat sus steagul socialismului englez, dar fără să îmbrățișeze mișcărilor violente, fără să treacă pe terenul revendicărilor politice, fără exproprierea capitalului, ci numai prin creierea de noi capitaluri.

El a început prin a lua o serie de măsuri sociale, de a crea o serie de instituții patronale în marea sa țesătorie din New-Lanark (Scoția), pentru îmbunătățirea soartei lucrătorilor: locuințe muncitorești cu grădini, săli de mâncare, și economate, case de economie, crescătorii de copii. Tot el a redus orele de lucru de la 17 la 10 pe zi, a interzis copiilor să lucreze în fabrică înainte de vârsta de zece ani făcându-le în schimb școli, a suprimat amenziile și a alcătuit regulamente de atelier. A introdus prin acestea toate măsurile de politică socială, care fac astăzi obiectul preocupărilor generale. Reușita sa a fost deplină, rezultatul social a fost foarte bun, rezultatele economice au fost minunate. Fabrica lui Owen producea mai mult, mai bine și mai ieftin ca toate celelalte fabrici.

Pentru răspândirea măsurilor lui sociale pe care le credea singure eficiente pentru rezolvirea chestiei sociale, Owen a încercat toate căile: s'a adresat patronilor cari însă nu l-au înțeles și nu l-au urmat; s'a adresat Statului englez și altor State europene și a fost foarte puțin înțeles și urmat; nu-i mai rămăsese de cât a treia cale, să se adreseze muncitorimei însăși, și și-a pus întreaga speranță în „asociație“, în ea a căutat mijlocul transformării sociale.

Owen a întâmpinat multe greutăți și piedici. În fața lor, în fața neînțelegerii și relei voințe, în fața tradiției și rutinei, Owen a socotit că în primul rând trebuie să creeze mediul social. „Prin

natură omul nu este nici bun, nici rău; e ceea ce îl face mediul“ și Owen avea deplin credința transformării organismelor prin influența mediului asupra organelor. El dădea o deosebit de mare însemnătate mediului social. Și dacă acel mediu nu putea fi creat prin educație, prin intervenția patronală, și nici prin legislație, prin intervenția Statului, nu rămânea decât calea acțiunii gândite, a acțiunii voluntare prin asocierea forțelor muncitorești însăși.

Idealul său de viață socială era creierea de mici comunități de muncă, formate din 2—3000 de suflete, în care să se ducă o viață patriarhală, egalitară, în care remunerarea să se facă după trebuințe nu după capacitate, o viață comunistă de tip agrar.

Owen nu era un scriitor, după urma lui, deși a trăit 87 ani, nu ne-au rămas decât prea puține scrieri. El era un conferențiar și un ziarist de mare succes, cu toate că astăzi recitind discursurile și articolele sale nu ne dăm seama de cauza succeselor sale. Un om extrem de activ, a încercat realizarea organizărilor sale în nenumărate rânduri și nesuccesul nu l-a descurajat niciodată.

Lăsând organizarea din New-Lanark pe mâna muncitorilor săi, a întemeiat în 1825 în America, în Indiana, colonia „New-Harmony“ după planul său utopic. Această „comunitate“ nu a trăit de cât puțină vreme, soartă care a avut-o și o alta întemeiată de discipolii săi în Orbiston (Scoția).

Nereușita asociațiilor comuniste n'a dezarmat și n'a descurajat pe Owen. În definitiv pentru creierea unui nou mediu social, nu e nevoie să ne izolăm de societatea de astăzi. Modificarea mediului economic schimbă cu totul mediul social și chestiunea socială e rezolvată. Pentru Owen chestiunea socială zace în existența profitului. Profitul care nu este decât un plus asupra prețului de cost este o nedreptate.

Muncitorul care a făurit un lucru, nu-l mai poate cumpăra, fiindcă după ce lucrul a ieșit din mâna sa, a fost scumpit, de elemente parazitare. Profitul trebuie înlăturat, și elementele parazitare, elementele intermediare fie ele patronale sau comerciale, distruse.

Noul gând al lui Owen l-a dus la înlăturarea monedei și introducerea tichetelor de muncă. Repartiția nu mai era comunistă ci colectivistă, nu se mai dădea fiecăruia după trebuințele sale, ci fiecăruia după munca sa, totuși profitul dispărea fiindcă tichetele de muncă reprezentând ora de muncă, lucruri care reprezentau aceleaș ore de

muncă puteau fi schimbate între ele, fără nici-un profit de-o parte sau de alta.

Ideile lui Owen au fost puse în practică în 1833 prin creierea unui mare bazar în Londra: „National equitable exchange“, în scopul introducerii unei echitabile plăți a muncii și unui schimb drept. Lucrurile fabricate, aduse de muncitori erau prețuite în ore de lucru, cu tichetele de muncă corespunzătoare acelor lucruri, muncitorii puteau căpăta alte lucruri de care aveau trebuință, și care erau prețuite în acelaș număr de ore de lucru. O asociație, deci, de desfacere în comun, în care cumpărătorii erau asociații însăși. Producția ne fiind regulată de consum, în scurtă vreme oferta era mai mare decât cererea, lucrările fabricate zăceau în depozit, munca nu putea fi valorificată, și existența muncitorilor periclitată. În curs de câteva luni Magazinul național de schimb a trebuit să fie dizolvat.

Munca lui Owen, nici în această direcție nu a avut succes. Descurajat, la vârsta de 63 de ani, Owen încă tare în credința sa, se consacră cu totul unei noi acțiuni, propagarea evangheliei unei noi lumi morale, prin biblie.

Intr'o privință poate mai fericit decât Fourier, fiindcă și-a văzut încă în viață încercarea realizării planurilor sale sociale, dar mai nefericit ca el fiindcă a văzut și nereușita lor, Robert Owen poate fi socotit ca și Fourier un precursor al cooperației. Între asociațiile sale comuniste și cooperativele de producție agrară, este o mare apropiere. Asociațiile de schimb echitabil sunt simburile cooperației de consum, cooperației de desfacere în comun, cooperației de producție. Poate încă ideile lui Owen se apropie și mai mult, decât cooperatismul integral al lui Fourier, de cooperația noastră de astăzi, fragmentară și experimentală, corespunzând unei necesități economice directe, decât unui ideal de viață.

N. Ghinlea

Protopopul Petroșenilor. — Protopopul românilor ortodocși ai orașului Petroșeni a fost ales sâmbătă 12 Martie în persoana d-lui Ioan Duma. D-sa a intrunit 45 voturi față de cellalt candidat, care a mai răvnit această situație și care a luat 13 voturi. Alegerea este cât se poate de nimerită. Părintele Duma este un intelectual cu suprafață, stimat deopotrivă de românii și minoritarii locului. Fost ziarist pe vremuri, d-sa are mlădierele spirituale ce-l fac să fie privit cu încredere de toată lumea. Desigur, că autoritatea centrală bisericească nu va întârzia să-i întărească alegerea și să-i facă instalarea în scaunul ce stă de ani de zile vacant.

Constituția lui Faleas din Halcedon

Printre proiectele de Constituții de care se ocupă (II, 4) Aristotel, înainte de a schița planul său de Republică ideală, este și acela al lui Faleas. Din analiza filosofului și din critica pe care i-o aduce, putem reconstrui în linii generale Statul ideal așa cum îl întrevădea Faleas. Acesta afirmă că toate nenorocirile Statului, toate frământările sociale, toate neînțelegerile isvorăsc din neegalitatea averilor. Deci singurul mijloc pentru a face să înceteze calamitățile de mai sus, ar fi tocmai egalizarea averilor. Însă pentru acest teoretician constituțional, avere e egal cu proprietatea imobiliară, mai precis vorbind, cu moșia sau bucata de pământ pe care ar trebui s'o stăpânească fiecare cetățean, și el crede că reforma s'ar putea înlăptui, nu numai când e vorba să întemeiem de la început un Stat, ci chiar și în Statele mai de mult constituite „obligând pe bogați să dea zestre, dar să nu primească, și pe săraci să primească, dar să nu dea.” Dar Faleas — observă cu drept cuvânt marile filosof — se înșală când reduce egalitatea averilor la egalitatea pământului. Legea, ca să fie desăvârșită, ar trebui să cuprindă și averea mobilă; altfel, aceasta din urmă, ar izbuti să dezechilibreze în scurt timp ceea ce pretinsă egalitate, reducând-o la nimic.

Încă o lacună a acestui sistem, e că nu stabilește întinderea proprietății fiecăruia; dacă aceasta e prea mare, atrage după sine luxul și trândăvia; dacă e prea mică, aduce strâmtoarea printre cetățeni. „Legiuitorul trebuie să găsiască măsura justă... Și chiar găsind această măsură, el tot n'a făcut nimic. Chestiunea cea mai însemnată este de a nivela mai de grabă pasiunile, decât proprietățile. Egalitatea nu rezultă decât din educație, orânduită de legi bune”.

E adevărat că Faleas recunoaște necesitatea unei egalități de educație pentru toți cetățenii din Statul său imaginar. Dar el nu precizează nimic în această privință; el nu spune în ce va consta acea educație. „A fi făcut-o una și aceeași pentru toți, nu înseamnă nimic. Ea poate foarte bine fi una și aceeași pentru toți cetățenii, și cu toate acestea să fie astfel, ca ei să nu se aleagă de pe urma ei decât cu o nemăsurată lăcomie de avere sau de onoruri, ori cu amândouă aceste pasiuni deodată. Și știm — adaogă Aristotel — că revoluțiunile isvorăsc tot așa de bine din inegalitatea onorurilor, ca și din inegalitatea averilor”.

Și apoi e inutil să stabilești un număr de loturi egale pentru toți cetățe-

nii, dacă nu iei măsura ca numărul cetățenilor să rămână mereu egal cu al loturilor. Constituția aceasta, ca și „Legile” lui Platon, prezintă deci amândouă aceiași lacună în privința asta. Aristotel, în statul său, procedând mai consecvent, recomandă să se ia toate măsurile, ca numărul cetățenilor să nu întrecă pe acela al loturilor. Pentru a păstra același număr constant de cetățeni el nu se sfiește să recomande — precum am văzut, — chiar practica avortului. Fără această precauție de a potrivi mereu numărul cetățenilor după acela al loturilor, sporindu-se numărul copiilor, va fi nevoie să se calce dispoziția esențială din Constituția lui Faleas, fără să mai vorbim de numărul de revoluționari pe care l'ar crea în stat, exproprierea celor bogați, în favoarea celor mai săraci.

Încă un mare cusur al Constituției lui Faleas e că ea nu ține socoteală decât de ordinea și de fericirea interioară a Statului. „Trebuie — observă autorul Politicii — să ni se mai prezinte și un sistem de relațiuni cu popoarele vecine și cu străinii. Statul are deci în mod necesar trebuința și de o organizație militară, și Faleas nu spune nimic despre aceasta. A mai săvârșit o asemenea omisiune cu privire la finanțele publice: ele trebuie să fie îndestulătoare nu numai spre a mulțumi trebuințele interioare, dar și pentru a îndepărta primejdiile din afară. Astfel n'ar trebui ca abundența lor să ispitească lăcomia vecinilor mai puternici decât posesorii, prea slabi pentru a respinge un atac și nici ca neînsemnățile lor să împiedice a se susține războiul chiar contra unui dușman de egală forță și număr”.

Încă o măsură pe care o preconiza

Faleas, era ca toți meseriașii „să fie proprietatea Statului, fără ca să formeze o clasă accesorie de cetățenie”.

Cum își închipuia teoreticianul nostru realizarea acestei măsurii, nu prea reese clar din analiza lui Aristotel. Un lucru e limpede că meseriașii nu erau socotiți ca cetățeni. După toate aparențele, nu puteau fi considerați decât ca un fel de sclavi direcți ai Statului, care putea să dispună de ei după cum socotea că e mai bine.

Cea mai mare gresală a proiectului imaginat de Faleas, e că — voind să dea o temelie trainică Statului, se conduce numai de criteriile externe, criteriile pur materiale, fără să țină cătuși de puțin seama de factorii psihologici, cari în materie socială au o importanță așa de hotărâtoare, și a căror necunoaștere a provocat și provoacă totdeauna surprize dureroase — era să zic, sângeroase — pentru preconizatorii pripiti de republici, cât mai ales pentru cetățenii, ce sunt chemați să formeze materialul pentru asemenea experiențe.

„Egalitatea de avere între cetățeni — observă finul preceptor al lui Alexandru cel Mare — servește de sigur, o recunosc, să preîntâmpine turburările civile. Însă vorbind drept mijlocul nu e suveran; oamenii superiori vor fi nemulțumiți să aibă doar porțiunea comună, și aceasta va fi adesea o pricină de turburare și revoluțiune..... Deci este mai bine să ne ridicăm până la principiul acestei neorândueli; în loc de a nivela averile, trebuie să se facă așa ca oamenii moderați din temperament, să nu voiască a se îmbogăți, iar cei răi să nu poată; și mijlocul adevărat este de a lua acestora din urmă, prin reducerea lor, posibilitatea de a deveni vătămători, împiedicându-i de a vătăma pe cei dintâi”.

Șt. Bezdechi

MONUMENTUL LUI AVRAM IANCU

Un gând care a încolțit de mult în inima recunoscătoare a românului ardelean, dar care n'a putut fi realizat sub stăpânire streină, e pe cale să se intruzeze în curând...

În noua țară avântul românesc pentru a preamări faptele vitejești, abnegația și bunătatea celui care a fost odinioară Craiul Munților noștri, la al cărui sunet de tulnic s'au adunat românii necăjiți să-și făurească cu coasă în loc de sabie, o soartă mai bună, a avut putința să se manifeste liber, născându-se din el inițiativa ridicării unui monument în cinstea eroului anilor 1848—1849.

La primăria din Cluj sunt expuse machedele sosite pentru al doilea concurs publicat pentru ridicarea acestui monument, din cari se va alege cea mai potrivită pentru

ca să împodobească piața Cuza Vodă care adăpostește locașul artei românești, al justiției românești și în curând îl va adăposti și pe acel al credinței românești. Acestora urmează să li-se adaogă prin statuia lui Iancu, simbolul vitejiei românești.

Din acest punct de vedere, combinat cu acel al artei și al esteticii edilitare este a se judeca macheta ce se va alege pentru a se făuri după modelul ei monumentul.

Am vizitat, am studiat toate modelele expuse. Am rămas cu impresia, că cel mai reușit este cel cu deviza „Craii Munților”.

Nu știm care va fi verdictul juriului. Nu anticipăm, căci avem credința că cel mai însemnat pas în vederea realizării monumentului lui Iancu, va fi făcut cu cumpăneală trează, cu obiectivitate și cu desinteres.

Revoluție și războiu

— Cauze și efecte —

Intre revoluție și războiu este deosebirea fundamentală, că cea dintâi a răsărit din necesitățile economico-sociale, pe când războiul a fost preparat în cabinet. Revoluția este o mișcare spontană a masselor, însă războiul este îndelung plănuț în secret de către clasa suprapusă. Revoluția este aproape totdeauna justificată de asprimea vieții și dreptatea cauzelor, pe când războiul foarte rar a fost pornit în numele unor idei mari. Loviturile de Stat ale clicilor militare dictatoriale nu pot fi numite revoluții. În secolul al 19-lea am avut mai des războaie pentru libertate și independență; în secolele anterioare însă ele se nășteau din ambiția bolnavă a unui cap încoronat sau a vre-unui guvern, de a-și lărgi imperiul și a-și spori prăzile.

În efectele lor însă revoluția și războiul se aseamănă. Cu toate că putem fi înșelați de aparențe: prea adesea războaiele populare au fost înecate în sânge, iar pe ruinele lor s'au instalat reacțiunile cele mai nemiloase; însă apăsarea nouă a îngrămădit în suflete iarăș materialul explozibil până ce cu jertfa generațiilor de arândul, a secolului chiar, a ieșit triumfătoare dreptatea. O răsvrătire deci a putut fi înăbușită numai în mod temporar. Răscoala lui Doja în Ardeal a reapărut în 1784, în 1848 și 1918. Răsboaiele pornite de ambițiunii deșarte, din supralicitări ale raporturilor de forțe, dacă nu cumva au dus sleiri definitive ale populației, au avut efecte favorabile asupra mulțimilor. Filip al II-lea, atotputernicul rege al țării unde soarele nu apunea, a risipit vitalitatea Spaniolilor pe nenumărate meleaguri streine și a pregătit lăncezeala soră cu agonia unui popor ce abia acum își revine în fire. Răsboaiele desorganizează o țară, fac să își fășnească puteri necunoscute, dau puțință de expresie unor raporturi noi de forțe sociale, iau loc alte orânduiri, neprevăzute în calculele primare ale celor cari le-au pus la cale. Ele aduc o destindere și o creștere a imponderabililor sociali. În aceasta constă coincidența efectelor bune ale revoluțiilor și războaielelor.

Citesc cartea lui F. Nitti: „Pacea“, în care autorul condamnă războaiele nu atât pentru că au fost declarate, ci pentru efectele lor cari sunt exclusiv dezastruoase: scopul lor este devastarea, furtul și expansiunea posesiunii, războiul mondial a luat nouă milioane de vieți, supraviețuiesc elementele cele mai mediocre, se agravează situația demografică, producția scade (cu 40%

după războiul mondial), cheltuelile sunt fantastice (războiul mondial 1.200 miliarde franci aur), în general „războiul a coborât pretutindeni în Europa nivelul civilizației“ — mai afirmă el. Să nu uităm însă, că războiul a fost urzit cu scop de cutropire mondială de către Germania lui Wilhelm II, pentru a înfrânge Anglia și Franța, de Austro-Ungaria pentru a-și crea coridor la Salonic peste cadavrul Serbiei. Conștiința popoarelor lumii însă a fost suficient luminată de pericolul invaziilor moderne germano-maghiare și s'a văzut nevoită să dea lupta cea mare pentru a salva țările primejduite. Nitti face afirmațiuni tendențioase: concludde de pildă că Austro-Ungaria, era o necesitate economică; oare dacă trăia monarhia, n'ar fi fost ea minată de crizele generale de astăzi? Oare războiul recent pune capăt pentru totdeauna altor războaie ce ar avea ca scop devastarea, furtul și expansiunea posesiunii? Se putea oare să dai lovitura de grație Germaniei și Austro-Ungariei fără jertfe de bani și vieți omenești? Chiar și în ceea ce privește scăderea nivelului civilizației, aserțiunea lui Nitti

este riscată, pentru că războiul mondial încă a fost caracterizat prin aceea creștere neînălăturabilă, fatală a conținutului vieții sociale prin numărul mai mare de elemente cari ajung să se amestece în viața publică a popoarelor.

Sufletul ne este însângerat de pierderea celor mulți și buni; desigur că popoarele se resimt de vlaguirea fizică și intelectuală a celor morți pe fronturile de luptă. Jertfa lor n'a putut fi evitată.

Dar odată aprins rugul războiului, popoarele și-au luminat țintele vieții lor, și-au lămurit destinul. Experiențele războiului feresc de greșeli.

O pace cu orice preț nu este favorabilă progresului. Deseori o pace sufocant, înteleneste spiritele, pietrifică mediul ce omoară orice avânt, emulație și simț de întreprindere. Războiul desteleneste, răscolește, înviește atmosfera spirituală și prin fermentii săi dă naștere la formațiuni de cultură nouă.

Umanitatea este dornică de o pace în care să se găsească fericitele condiții ale maximumului de progres social, Revoluția și războiul nu vor mai prinde rădăcini într'un mediu sănătos de pace. Schimbul internațional de vederi, tot mai des, între popoarele lumii, poate va reuși să întemeieze o asemenea pace.

Ion Glopoțel.

Criza intelectuală și morală

Revoluția socială a invențiilor cari au năvălit în imperiul muncii manuale devastând așezăminte primitive și creând altele moderne, a provocat cunoscuta criză a proletariatului de pretutindeni. Această criză s'a manifestat în forma unui șomaj care prinde proporții dela zi la zi, încurcând ițele guvernării și statornicindu-se în calea vieții normale, cu greutatea unui obstacol de neînvinș. În adevăr, pentru țările industriale, problema ia aspectul celei mai importante chestiuni de stat, întrucât e vorba de hrana câtorva milioane de oameni, pe cari mașinile i-a isgonit din ateliere.

Evident, în forma actuală a compoziției organismului social, societatea contemporană bazându-se pe producția economică, ritmul ei normal se simte stingherit de piedica inertă a câtorva milioane de improductivi. Tocmai pentru acest motiv, guvernele se silesc să rezolve cu un ceas mai de vreme, grava problemă.

Întreaga atențiune a lor se îndreaptă înspre găsirea unor soluții miraculoase, preocupate exclusiv, de a asigura o deslegare grabnică a chestiunii muncitorești, socotită drept cea mai urgentă în Stat.

... În același timp, s'a declarat în țările mai puțin industrializate, o criză nu mai puțin gravă a elementului intelectual fără de care industria oricâtă tendință ar avea, — nu va putea împlini rostul vieții umane.

În România, pe lângă o criză muncitorească, se mai poate vorbi și de o criză

a proletariatului intelectual. Din pătura țărănească a satelor noastre, a răsărit în ultimele cinci-șase decenii o puternică recoltă de intelectuali. Era și firesc să fie așa. Independența politică și puțința unei organizări libere, în toate domeniile vieții publice, au deschis larg barierele unei evoluții spre ceea ce ne eră oprit, spre cultura românească. Dela sate s'au ridicat stoluri, stoluri de oameni plecând la oraș, spre a intra în atelierul de confecțiuni spirituale, de unde să iasă purtând în creer și în suflet infuziunile luminii.

Astfel s'a creat pătura intelectualității românești care constituie astăzi o formidabilă clasă a neamului românesc, purtând distincțiunea social economică a sărăciei.

Rândurile acestei intelectualități s'au îngroșat fără contenire. Odată ajuns în pragul vieții active, intelectualul nostru s'a găsit și se găsește însă dintr'odată în fața unei grele răspântii. Cultura și deprinderile școlii i-au rupt reazimul ogorului de acasă, trecutul nu mai poate fi pentru prezent un suport economic, el rămâne doar un peisaj țesut cu melancolie dulce, în care țarina și plugul apar îndepărtate, desfăcându-și ochiul înlăcrimat de aduceri aminte, dar lăsându-l fără nici un sprijin practic.

Aparatul de Stat, cu infinitele lui resurse, deschide atunci singura perspectivă, pribegului intelectual. Funcțiuni administrative de tot soiul oferă un adăpost în

cadrele bugetului de stat și în lipsa altei căi deschise, intelectualul este nevoit să-și închirieze energia, uriașei mașini administrative. Alții, cu înclinațiuni mai răsărite se dedică așa ziselor cariere libere, profesând diverse ocupații de ordin intelectual în cari nădăduiesc să găsească și teren prielnic deprinderilor intelectuale și mijloc material de existență. Iată deci intelectualitatea românească, respirată dealungul tuturor manifestărilor vieții noastre, începând cu slujbe de Stat, trecând prin filiera carierelor cu rost bine fixat, ca medici, avocați, profesori etc. și sfârșind cu cei mai independenți, scriitorii de foarte categoriile.

Constatând astăzi criza intelectualității române, ne gândim cu îngrijorare la soarta noastră de mâine. Bântuiți ca în vremuri de mohme, de crize morale, financiare și politice, am fi putut găsi suportul în intelectualitate, dacă ea însăși n-ar fi bolnavă și chinuită mai mult ca ori și când. O recenzie superficială, în fuga condeiului, ne concretizează în linii bizare, întregul tragic al acestei crize. Funcționarii administrativi, legați de o sumă infinit de mică, trăiesc o abrutisantă viață, de automat. Restrânși la nevoile stomacului, înfipti locului de nevoi familiare, fără puțința de a-și primeni odată la an sufletul răsfoind o carte ori gustând o artă, ei sunt cele mai nefericite victime ale abatorului social. Banalizați de sistemul centralistic, care-i reduce la simple plăci de gramofon, bântuiți de politicianism care-i amenință cu asvârlirea în stradă, ei trăiesc în lanțurile unei umilinte de robi, sortiți să fie la dispoziția tuturor aventurierilor, pe cari o coniectură politică i-a fixat vremelnic la conducere.

Această categorie de intelectuali, este azi — o spunem fără reticențe — pierdută pentru orice efort intelectual, pentru orice mișcare a sufletului și a minții. Arcurile spirituale ale acestor oameni de o aspră elasticitate altădată, stau turțite de banalitatea unei vieți mizerabile, în care sărăcia materială și interdependența intelectuală se desfată în plină voie...

Ceilalți intelectuali, cari împlinesc rosturi sociale ca avocați ori medici, dacă nu sunt umiliți de monotonia unei vieți automate, sunt în schimb rupți dela început de firul optimismului juvenil, care a înfrumusețat anii petrecuți pe băncile școlii și cu care au ciocănit vioi și tinerește la porțile vieții. Un doctor are astăzi nevoie de aproape o jumătate milion lei pentru a-și procura rechizitele fără de cari orice practică e imposibilă, făcând abstracție de faptul că fără o locuință luminoasă, largă și curată nu-și poate îngădui să primească vizite de bolnavi. Avocatul deasemenea are nevoie de birou și de clienți, ambele foarte greu de găsit, căci primul cere bani, al doilea este de obicei angajat prin legături mai vechi, în raidul cutărui avocat mai bătrân.

Iată deci tinerii noștri de „mari speranțe”, stând dela început uluiți în fața sbuciumului vieții. Taica popa ori Moș Ion a făcut ce a putut până acum, mai cu păine de acasă, mai cu o bursă, dar deacum s'a

isprăvit, nu mai poate nici unul, nici altul. La fel e cu profesorii, la fel și de o mie de ori mai rău, cu profesioniștii scrisului. Nici unul din acești oameni cu carte n-au asigurat un minim de existență, prin exercițiul curat al profesiunii lor. Excepțiile sunt doar de dată mai recentă și dacă sunt, ele se datoresc faptului, că eroii lor, au părăsit apele crizei intelectuale, pentru a se arunca în turbureala spumoasă a crizei... morale.

Energii uriașe se macină drumuindu-se în frecuşul pietrilor de moară între cari și trăiesc viața, minți agere se pierd slujind meschinăria stomacului, inteligențe și suflete mari, se pulverizează în ciocănitura

zilnică a mizeriei. Iată criza intelectuală, iată pricina celei de a doua crize, a moralității. Dacă viața noastră publică clocoțește murdară și infectă, dacă zilnic capitulări morale ne fac să ne îndoim de existența unei axe pentru ziua de mâine, dacă ne sbatem și ne hărțuim în van de sus până jos, de vină este criza intelectualității. Căci dacă această intelectualitate ar avea suportul pe care-l cere existența, dezgerjiunile ar fi mai rare, tabăra intelectualilor puri ar fi mai bine populată și printre rândurile electorilor răgușiți s'ar strecura mai arareori siluetele jenate ale intelectualilor mânâți de mizerie în tabăra crizei morale.

Tiberiu Vornic

PROBLEME ECONOMICE

Impozitele industriale

În afară de tariful vamal, Statul este îndatorat să dea o serie de avantajii interne industriei naționale, care să completeze protecția tarifului vamal, uneori insuficientă din cauza concesiunilor ce trebuie să se facă cu ocazia încheierii convențiilor comerciale, sau din cauza încurajărilor pe care industriile le capătă dela Statele respective, pentru activarea exportului.

Avantajile pe care Statul le poate da industriei naționale sunt foarte variate, ele depind de împrejurările fizice și economice în care este nevoită noua industrie să ia ființă, și de priceperea Statului față de diversele necesități ale industriei.

Statul, județul, comuna, camerile de comerț au dreptul la o sumă de dări și taxe, pe care orice proprietar, industriaș, comerciant trebuie să le plătească. În favoarea nouilor întreprinderi industriale, care au de întâmpinat multe și mari greutăți de început, Statul, județul, comuna și camerile de comerț, pot renunța prin lege, pe un timp determinat de 15—20 ani, la aceste dări și taxe. Astfel încât în primii ani de funcționare, întreprinderile să nu aibă de plătit darea foncieră ca proprietară de teren și imobile, patenta sau impozitul pe venit industrial ca industrie, și nici zecimele de percepere. De asemenea, întreprinderile să nu aibă de plătit diferitele dări comunale și județene, care variază dela comună la comună, dela județ la județ.

Statul poate să renunțe și la drepturile sale rezultate din taxele de timbru și înregistrare pentru orice operații de cumpărare, închiriere, transcrieri de terenuri, clădiri, mașini făcute de întreprindere în scopul întemeierii și funcționării fabricii; pentru orice forme judiciare și operații de funcționare sau transformare, cerute de codul de comerț și prevăzute în le-

gea care stabilește taxele de timbru și înregistrare.

Acestea și altele la fel sunt impozitele la care Statul, comuna, județele pot să renunțe față de fabricile care se înființează. Însă față de creșterea datoriei publice a Statului, este cu neputință ca o parte însemnată a acestei datorii să nu fie aruncată și asupra importantei activități omenești care e industria, mai ales când în urma expropriării pământurilor agricole, însemnate capitaluri vor căuta plasament în industrie. Și atunci s'ar părea o anomalie ca de o parte să avem scutiri de dări și de alta noi impozite. Anomalie nu este dacă se are în vedere principiul încurajării industriale, repetat de atâtea ori: încurajarea industrială nu trebuie să dureze decât atât timp cât este strict necesară pentru existența și propășirea industriei naționale, întreprinzătorii nu au drept să-și facă din avantajile industriale câștiguri speciale, care să le mărească, în chip nedrept, pe spatele contribuabililor, beneficiile nete.

Chiar supt regimul impozitului pe venit general și progresiv, Statul poate să renunțe până la un beneficiu net minim, la orice dare care i-s'ar cuveni dela nouile întreprinderi industriale. Beneficiul net minim, care poate fi socotit, în condițiuni economice normale, între 5 și 8 la sută asupra capitalului social, s'ar calcula din beneficiul brut prin scăderea cheltuielilor de administrație, de fabricare, și de amortizare a mașinelor și instalațiilor deteriorabile în măsura deteriorării lor, în afară de dividende, tantieme, bonificări, gratificații, jetoane, acordate acționarilor, membrilor consiliilor de administrație și cenzorilor, administratorilor delegați și personalului de direcție. Această scutire ar putea fi acordată pe un număr determinat de

ani și numai până la beneficiul net de 5—8 la sută, astfel în cât dacă o întreprindere nouă realizează câștiguri chiar din primul an de peste 8 la sută, nu numai să nu fie scutită de dări către Stat, dar să plătească impozit pe venit în aceiași măsură ca întreprinderile vechi. Această măsură ar fi cât se poate de dreaptă fiindcă o întreprindere care găsește într-o țară un teren economic atât de potrivit, pentru ca să realizeze chiar dela început un beneficiu atât de mare, nu mai poate cere nici-o încurajare specială din partea Statului, în afară de protecția generală, de care beneficiază orice industrie, aceea a tarifului vamal. Această măsură ar mai avea însărcinarea morală să reducă câștigurile neîngăduite, ce se fac din specularea acțiunilor societăților industriale noi, care se înființează supt auspicii deosebit de fericite, și cu diferite foloșințe din averea publică, astăzi când fluctuația monetară și mărirea prețurilor, fac ca plasamentele în acțiunile întreprinderilor industriale să fie mai căutate ca oricare altele.

Scutirile de dări pot merge până la scutirea completă a industriilor încurajate de orice dare către Stat, județ sau comună, ele însă pot fi acordate și numai în parte, sau în total însă cu obligația din partea întreprinderilor să cedeze un procent din beneficiile lor nete Statului. Regimul impozitelor poate fi oricât de diferit, principiul însă rămâne același. Statul poate să renunțe pe un timp anumit, la o parte din drepturile sale, în favoarea întreprinderilor industriale noi, el însă trebuie totdeauna să impună cu un impozit progresiv beneficiile nete, pentru a lua înapoi ceea ce prin diferitele avantajii ce le-a acordat, a dat mai mult decât era necesar ca întreprinderile să trăiască, să prospere și să realizeze câștiguri raționale. Pe această cale chiar, o parte din sacrificiile temporare consimțite de Stat și contribuabil, prin acordarea de avantajii industriale în timpul perioadei de încurajare, se întorc în averea comună, și mai ales industria întemeiată pe încurajarea Statului să nu devie o sarcină parazită pentru Stat, realizând beneficii nu din munca și priceperea în conducere, ci direct din scutirile, primele și ajutoarele reale obținute din partea Statului.

Statul poate să mai renunțe la drepturile lui, nu numai în scopul încurajării industriale, ci și în scopuri sociale, sau mai bine în scopul încurajării măsurilor de ordin social luate de întreprinderi în favorul lucrătorilor și funcționarilor lor. De pildă, scutiri de dări pentru construirea de locuințe să-

nătoase, dacă aceste clădiri sunt puse gratuit la folosința lucrătorilor și funcționarilor, sau în schimbul unei mici rate anuale sunt trecute în deplina proprietate a lucrătorilor și funcționarilor; scutiri de dări pentru noi amenajări sau îmbunătățiri date locului fabricelor în scopul de a asigura muncitorilor condițiuni mai bune, mai igienice, mai plăcute de lucru, sau scutiri de impozite asupra părților din beneficiile nete destinate pentru asemenea lucrări; scutiri de dări pentru întreprinderile care țin pe socoteală lor școli industriale destinate la formarea de specialiști români; pentru întreprinderile care întrețin în jurul fabricelor instituții cu caracter social, în folosul ridicării condițiilor de viață socială a muncitorilor; scutiri de dări pentru acele industrii, care fac eforturi reale să se naționalizeze în cât mai scurtă vreme, atât în ce privește capitalul, cât și în ce privește personalul; și așa mai departe.

Pentru încurajarea anumitor industrii, care nu au luat ființă, sau nu au un mediu prielnic, propășirii, și Statul, economia generală, are nevoie de existența lor, scutirile de dări pot merge în acest caz special mai departe, și să se renunțe și la impozitul progresiv pe beneficiu. Cu chipul acesta beneficiile fiind mai mari capitalul poate fi ademenit și determinat să întemeieze industrii mai puțin rentabile. După consolidarea și acestor industrii, care fatal se face în perioada de 15—20 ani de încurajare, aceste industrii speciale pot intra în dreptul comun și impuse ca toate celelalte. Mai mult, dacă se găsește, reducerea de impozite pe venit poate fi numai parțială, adică să fie impuse beneficiile acestor industrii numai la procente mai mici de cât restul celorlalte industrii, nu scutite în întregime. Dacă se imaginează un plan economic industrial pe care Statul voeste să-l realizeze, atunci fiecare grupă de industrie trebuie în chip separat privită, în chip deosebit impusă, în chip deosebit ajutată. Măsurile generale convin și sunt echitabile numai față de o situație stabilă, consolidată. Nu sunt industrii utile și industrii inutile, însă sunt industrii indispensabile și industrii care pot să nu se înființeze, fără a constitui o pagubă, pentru economia generală. Industriile necesare vieții noastre economice trebuie în deosebi încurajate, și deci în chip diferit impuse bine înțeles, ținându-se seamă și de gradul de consolidare al industriei. Aceasta nu înseamnă însă că s'ar face față de impozite, clasificări industriale în care s'ar deosebi industriile utile de cele inutile, industriile cu beneficii mari de cele cu

beneficii mici. Impunerea industrială trebuie să fie o scară proporțională, privind venitul tuturor industriilor, care să se aplice dela an la an, și dela caz la caz. O industrie care într'un an poate realiza un beneficiu mare, în anul al doilea poate înregistra un beneficiu mic sau chiar o pagubă, și invers. Impozitul deei trebuie să fie progresiv pe venit indiferent de felul industriei, scutirile însă trebuie studiate și aplicate numai după un plan bine determinat, inspirat de interesele economiei generale.

În sistemul financiar al impozitului unic progresiv pe venit, industria are dreptul să capete o clasificare mai avantajată, ca celelalte activități economice. Greutățile pe care le are de învins într'o țară, care tinde acum să devie industrială, nu sunt de comparat cu greutatea agriculturii, comerțului sau băncilor, care au pe aceste locuri un trecut, o experiență și o desvoltare foarte veche. Dar chiar din punctul de vedere al rolului social-economic al activității productive a industriei față de rolul activității de intermediar — uneori dispensabile — a comerțului sau finanței, e limpede că industria trebuie să fie pusă într'o clasă de impozit mai mică de cât comerțul sau băncile, a căror câștiguri sunt mult mai ușor realizate.

Impozitul cedular și progresiv pe venitul global corespunde, atât interesului fiscal al Statului, cât și vieții întreprinderilor industriale. El însă nu-și poate atinge ținta dacă prin el industriile tinere nu sunt încurajate dacă nu se face o degrevare față de industriile neconsolidate și fără un beneficiu îndestulător, și dacă nu sunt scutite părțile de beneficiu destinate pentru îmbunătățiri de ordin economic și social.

N. Ghiulea

Sărbătorirea d-lui I. Lupaș ca ziarist.— Duminică are loc în Sibiu sărbătorirea d-lui Ion Lupaș cu prilejul împlinirii celor 25 ani de ziaristică. Inițiativa este a societății românești din Sibiu, orașul care a jucat rolul de metropolă culturală a românilor ardeleni, înainte de războiu și în care d. Lupaș a desfășurat o frumoasă activitate publicistică începând cel dintâiu cu articolul apărut în „Tribuna“ de acolo. Dar sărbătorirea nu este numai a Sibiienilor; ea este a întregii societăți românești. Reprezentanții presei, ai diferitelor instituțiuni, prietenii numeroși ai părintelui Lupaș din toate părțile vor participa la sărbătorirea dela Sibiu, pentru a prezenta omagiile lor. Manifestația spontană dela Sibiu este un prilej binevenit ca să putem și noi vorbi în voie despre activitatea ziaristică a d-lui I. Lupaș, în numărul viitor al „Societății de Măine“.

Societatea cooperativă

Istoric și dezvoltare

Scopul acestei reviste fiind, în primul rând, ridicarea și îndrumarea poporului pentru desăvârșirea lui culturală și socială pe căi practice, firește nu voi avea intenția ca să mă pierd în detalii doctrinare, cu privire la chestiunea ce mi-am propus să discut... Dela apariția pe pământ a primelor grupe de oameni și până în prezent, omul a simțit, în mod natural, nevoia din ce în ce mai accentuată, de a se uni, de a se asocia mai mulți, fie pentru a-și apăra existența contra dușmanului comun, fie pentru satisfacerea unor trebuințe de ordin fiziologic, sufleteș și chiar economic, cum e de pildă înjgheburile unei familii, pe deoparte, iar pe de altă parte și în măsura în care civilizația progresa, această asociație a trebuit să ia ființă, ori de câte ori puterile unui singur individ nu erau îndestulătoare pentru înfăptuirea unor lucrări economice cu caracter general...

Mai bine zis, asocierea oamenilor a trecut prin trei perioade și anume: instinctivă sau firească; silită sau coercitivă, după cum s'a întâmplat în vremurile vechi, când — pentru făurirea unor anumite opere menite ca să înfrunte risipa veacurilor, ca de ex. piramidele, pantheonul, forum roman, obeliscul dela Luxor, etc... o cantitate enormă de cetățeni și de sclavi erau forțați ca să colaboreze, — și rațională, liberă sau voluntară pe care oamenii o înfăptuiesc, astăzi, de bunăvoie, pentru o mai ușoară realizare a scopurilor și nevoilor vieții economice. Mă voi ocupa numai de aceasta din urmă, ca una din care decurge bunăstarea materială a oamenilor, progresul de orice fel și deci civilizația națiunilor. În decursul veacurilor și mai cu seamă în secolele al XVIII și XIX-lea, economiștii s'au străduit, nu numai ca să găsească formula sau mijlocul cel mai nimerit cu ajutorul căruia să poată, ca prin cât mai puțină muncă, să producă și să se bucure oamenii de cât mai multe foloase, dar — și mai ales — pe acela cu ajutorul căruia muncitorul lipsit de instrumentele de producție, cari sunt, în afară de brațele sale, pământul și capitalul — stricto sensu — să se poată folosi de rodul integral al muncii sale; într'un cuvânt, să nu mai fie exploatat de către proprietarul mobil și imobil, ori de către antreprenorul, care speculează capitalul altora.

Ca urmare a acestor străduințe au luat naștere diferite școli numite și sisteme sau doctrine economice, punând concomitent, ori succesiv în practică școala sau sistemul său...

Așa, de pildă, avem școala liberală numită și individualistă, optimistă sau clasică, în frunte cu marele economist Adam Smith, care propagă nu numai că binele individului luat în parte, trebuie să fie unic scop al oricărei activități politice economice, că individul este singurul agent al oricărei mișcări economice, dar mai ales că marele interes social în toto, nu-i decât rezultanta intereselor și a bunei stări economice, a indivizilor... După această

școală, nu mai e nevoie de nici-o asociere, de nici-o educație colectivă de muncă, de nici-un imbold sau sentiment, ci ar fi de ajuns numai, să se lase individului completa libertate de tranșacție și de activitate, completa libertate economică, ca unuia care trebuie să-și cunoască mai bine, decât oricare altul, interesul său...

S'a dovedit, însă, că individul singur nu numai că nu-și cunoaște propriile-i interese, dar că sistemul sau școala asta nu favorizează, decât pe cei deja tari economic, iar simplul muncitor rămâne tot la bunul plac al proprietarului capitalist (lato sensu), în voia împrejurărilor...

Un alt sistem mai este și acela denumit sistemul, școala sau doctrina socialistă, scindată în socialismul comunist, colectiv, agrarian și de Stat, care, pentru a înlătura renta și profitul de care proprietarul și capitalistul sau, în general, antreprenorul se înfruptă, fără ca să contribuie cu meritul, ori cu munca lui personală, — învață (comunismul) că cel mai bun mijloc ar fi exproprierea individuală completă; (colectivismul) exproprierea privată numai pentru bunurile sau instrumentele cari servesc la producție, iar socialismul agrar, că exproprierea privată numai a pământului, ar fi de ajuns pentru realizarea fericirii generale...

O altă subîmpărțire a acestei școli, dar fără a avea caracterul revoluționar ca al primelor trei categorii socialiste, e socialismul de Stat care abandonează Statului toate rolurile de îndrumare și de activitate economică. Statul este centrul și inima tuturor instituțiilor sociale... El are o influență directă și decisivă asupra repartiției bogățiilor... Ca legislator și ca administrator, el exercită cea mai mare trecere asupra moravurilor, dreptului și asupra tuturor instituțiilor sociale" a zis Schmolter (La politique sociale, 1908). Această doctrină nutrește cel mai mare dispreț pentru așa zisele legi naturale, atât de dragi școlii liberale, al cărei antipod este, și crede că distribuția bogățiilor nu trebuie lăsată în voia concurenței, unde șansele joacă rolul primordial ei Statul trebuie să-și asume această sarcină, pe cale de legi pozitive. Această școală se preocupă de protecția celor slabi, de a asigura bune raporturi între clasele sociale, etc. Totuși, nici ea nu și-a ajuns pe deplin scopul, din cauză că Statul procedează la asociațiune pe cale forțată și înlătură consimțământul reflectat al masselor, pe deoparte, iar pe de altă parte a dat dovadă de incapacitate economică, servind interesele de partid, mai mult decât pe cele obștești! Aceasta din cauza relei organizări, inerente lui.

În sfârșit avem școlile sau doctrinele cristianismului social, ale solidarismului, etc... a căror comentare e inutilă, ca unele cari nu prea au legătură cu subiectul propus să dezvolt... Doctrina cooperatistă, deși — poate — n'a progresat până într'atât ca să merite calificarea de doctrină, s'a născut din compromisul

pe care socialistul Robert Owen l-a făcut, în mod inconștient, pe la începutul veacului al XIX-lei, între individualism sau liberalism și socialismul idealist de pe atunci. Acest economist și mare industriaș englez, era un credincios apostol al socialismului așa numit asociaționist, nerevoluționar, și credea, mai cu seamă la început, că cheia de boală a tuturor problemelor sociale întru desrobirea economică a muncitorilor manuali, nu poate fi decât în asocierea lor cu scopul de a crea un nou mediu, care să excludă concurența și implicit renta și profitul, despre cari vorbeam mai sus.

Sistemul lui Owen se deosebește de cel socialist prin aceea că pe când acesta din urmă predică socializarea economică a națiunii întregi de sus în jos, primul se mărginește numai la asocierea și organizarea unor mici grupe independente, de jos în sus, cari s'ar putea — voluntar — federa și cu timpul ar putea îngloba întreaga națiune... Școala lui R. Owen, se deosebește și de cea individualistă sau liberală, cu toate că, tot ca și aceasta din urmă, preconizează și adoptă concepția că trebuie lăsată individului toată libertatea de acțiune, prin aceea că — zice dânsul, — sub regimul economic al liberei concurențe, toate energiile individuale s'ar paraliza, cu excluderea — bine înțeles — a celor deja bogați, cari n'ar avea decât de câștigat!

Pentruca individul să poată să se folosească de o cât mai bună întrebuințare a energiilor sale, Owen, ca și contemporanul său Fourier, găsește că cel mai nimerit mijloc este descoperirea unui mediu social, care n'ar putea să existe aiurea, decât în asociere. Totuși n'a fost totdeauna contra ideii de expropriere a capitaliștilor, ei tocmai contrariu, el predică crearea de noi capitaluri, alături cu cele existente, ca prin organizarea și prin felul lor de întrebuințare, să ajungă, într'o zi, să stărpească din câmpul economic pământa parazitismului, reprezentat prin rentă și profit. Aceasta era ideea, dar primii cari i-au dat viață reală, cari au pus-o cu mult zel și ardoare în practică, idee din care a germinat cooperația de astăzi, deși Owen și Fourier au ignorat-o totdeauna în forma ei actuală, — au fost șase dintre discipolii celui dintâi, dintre cari vom numi pe Charles Howarth și pe William Cooper, dela care ne-a rămas și denumirea de „cooperație“, și cari au fost fruntași între cei 28 pioneri ai societății cooperative de consumație dela Rochdale, faimoasă prin rezultatele ei.

Deci ideea normativă e a lui Owen și odată fericit exploatată de către cei mai sus numiți, de aci înainte și după modelul acestor buni pioneri, o întreagă floră de cooperative, în special în Anglia, a început să nască și să se desvolte cu timpul, într'un mod uimitor, răspândindu-se încetul cu încetul și pe continent.

Acest istoric făcut, pot să intru deacum în miezul chestiunii ce mi-am propus să dezvolt.

Ce este societatea cooperativă, cari sunt regulile de formă și de fond necesare înființării și existenței sale, din punct

de vedere juridic, — aceste sunt întrebări din domeniul dreptului comercial și nu pot intra în cadrul unui studiu pur economic.

Mă mărginesc să spun numai, că cooperativa e o formă socială de asociere, al cărei obiect poate îmbrățișa toate ramurile de activitate economică, dar, în special, producția, distribuția și în primul rând consumația. Ea are de scop, în cooperativa muncii sau a producției, (asocierea lucrătorilor, punând în comun brațele și economiile lor) excluderea patronului, devenind, prin aceasta, proprii lor stăpâni și păstrând numai pentru ei, rodul întreg al muncii lor, iar în cooperativele agricole, fie pentru cumpărarea în comun a materiilor chimice și uneltelor trebuincioase îngrășerii și culturii pământului, fie în asociere pentru vânzarea unor mărfuri agricole, fie în asocierea pentru asigurarea mutuală contra riscurilor agricole, fie în cooperativele de credit, în sfârșit și asocierea de consumație, — înălțarea intermediarilor reprezentați prin neguștori și a capitaliștilor cămătări, fie punându-se în contact direct cu producătorii, fie producând singure, când după trecerea unei anumite perioade, au ajuns destul de puternice — și realizând prin aceasta beneficii însemnate...

În ceea ce privește modul de întrebuintare al ei, e de ajuns să spun că, cooperativa se constituie tot ca și celelalte societăți comerciale, adică fie cu, ori fără acțiuni, condițiile de viețuire, de control, de răspundere având puține deosebiri, însă distribuția beneficiilor realizate de către societate deosebindu-se cu totul de ale societăților comerciale propriu zise, după cum am amintit, capabile să împace atât spiritul de activitate individuală al țărânului, cât și concepția sau pornirea spre socializare mai inerente psihologiei maseelor orășenești... Și, totuși, s'au găsit unii cari disprețuiesc cu calificativul de socialism, această formă superioară de activitate economică, pe motiv că, în definitiv, scopul ei final ar fi tot ca și al doctrinei socialiste, exproprierea și uciderea capitalismului. Acest reproș nu poate fi întemeiat, dacă ne gândim că soc. cooperativă nu numai că nu vizează exproprierea, dar — dim contra — ținteste la generalizarea proprietății sub formă de mici loturi numite acțiuni, iar în ceea ce privește capitalul nu numai că nu se preconizează distrugerea lui, dar chiar îl caută într-o măsură cât mai mare, pentru reușita întreprinderilor cooperatiste. Ceea ce se are în vedere și intenția e foarte logică și folositoare în același timp, e numai destituirea lui din rolul conducător în producțiune, și retragerea beneficiului realizat în această calitate sub forma de profit, în înțelesul de exploatare a muncii! Ceva mai mult încă: o seamă de cooperative, ori nu fac, în mod voit nici un profit, ori dacă fac îl varsă în fondul de rezervă, restituindu-l, în acest caz, la încheierea bilanțului, membrilor, proporțional cu munca ori cu cumpărăturile pe cari le-au făcut dela cooperativă, — dar nicidecum în raport cu acțiunile lor. Aceasta e caracteristica cea mai importantă, care deosebește aceste societăți de

soc. comerciale de orice fel, propriu zise. E drept, că sunt și cooperative cari servesc capitalului acțiunii, ori obligațiunii, o foarte modestă dobândă, dar niciodată sub formă de dividende. Prin urmare, de unde în societățile anonime rolul capitalului, care înghite singur tot profitul, e un rol de direcțiune, în societățile cooperative capitalul este redus la rolul de salariat, pe când munca are rolul de conducătoare! E drept, iarăș, că dacă în înțelesul ideal al cuvântului, urmările finale ale cooperativei se vor concretiza — cu timpul — în socializarea întregii națiuni, cu privire la mijloacele de producțiune, totuși, în înțelesul real și material, o expropriere se va înfăptui nu pe calea revoluționară a sistemului socialist, ci în mod voluntar și reflectiv, înțelegând, cu timpul, fiecare, că aceasta e singura soluție dreaptă, care ar face pe toți proprietari și care ar asigura mai bine ca oricare alta, roadele integrale ale muncii fiecăruia și selecționarea celor merițoși, de pleava paraziților și că — în sfârșit — o expropriere stricto-sensu, nu există în acest fel de activitate economică.

Afară de avantajile mai sus enumerate, pe cari orice cooperatist înțelept le-a putut și le poate aprecia în fapt, acest sistem, spre deosebire de cel socialist în genere, mai posedă încă două virtuți esențiale care-l fac superior oricărui altuia și anume:

a) El nu numai că n'are în vedere, ca socialismul, numai pe lucrători, adică numai o anumită categorie socială, ci înglobează în sine întregul interes public; dar ceva mai mult: înlătură din viața economică chiar conflictele antagoniste, caracteristice și inerente sistemului sau școlii liberale! Așa, de pildă suprîmă diferențele între vânzător și cumpărător, între proprietar și chirias, între creditor și debitor, între capitalist și salariat.

b) El mai are darul de a creea și de a dezvolta sentimentul de solidaritate, de a scoate în evidență și a utiliza energiile adevărate, de a contribui la binele individual și general prin propriile sale mijloace, etc, etc, calități cu adevărat moralizatoare...

Am spus că asociația cooperativă îmbrățișează toate domeniile de acțiune economică. Avem, prin urmare, societăți cooperative agricole, subîmpărțite în cooperative (sindicate agricole), de vânzarea produselor agricole; societăți cooperative de construcție de case; de antrepriză publică; de consumație, care au luat o dezvoltare uriașă; de producțiune, cari merg ceva mai greu, fie din cauza lipsei de clientelă, ca unele ce n'au mijloace pentru o întinsă publicitate, fie — în sfârșit — din cauza lipsei de educație economică în acest sens. Mai avem, deși într-o cantitate mai mică, societăți cari întrunesc ambele atribute: de consumație și de producție.

Acestea sunt tipul ideal al societăților cooperative. S'a dovedit, în practică, însă, că rare ori, sau aproape de loc o cooperativă de producție nu poate lua ființă și dăinui în mod satisfăcător, pe calea directă a punerii în comun a muncii și a

miciilor, prea micilor economii, pentru a putea înghiteba capitalul îndestulător, necesar unor astfel de întreprinderi. Totuși, tot practica zilnică a dovedit enigma acestor societăți și dacă drumul direct e neputincios pentru realizarea lor, cel indirect a dat rezultate strălucite și anume:

Asociația cooperativă de consumație, având același scop ca și cea de producțiune, adică înlăturarea antreprenorului și a profitului, cu singura deosebire, că pe când în cea de producție lucrătorii devin proprii lor patroni, iar în cea de consumație proprii lor furnizori însă scopul ultim — consumația în condițiuni mai avantajoase de profit și de igienă — e același...

Se va începe, deci, prin înlocuirea celui mai modest și în același timp mai indisponibil dintre comerșanți: a brutarului, ori a băcanului... Apoi, încet... încet... și pe măsura sporirii capitalului, magazinul își va furniza tot felul de articole, începând dela cele mai elementare, până la cele de lux.

Odată această etapă parcursă, odată, magazinul devenit bazar universal, ea intră în perioada a doua de dezvoltare și organizându-se pe baza de mari federațiuni de cumpărare începe să producă singură articolele pe cari în primul stadiu de existență le cumpăra dela marii industriași. Acum va putea să-și procure imobile rurale din cari să-și extragă materia primă și fabricile ei proprii, în cari să confecționeze aceste materii, pentru nevoile comerțului.

Cu altă ocaziune, voi intra în detaliu asupra diferitelor feluri de cooperative.

Dr. Victor Hortopan.

Bibliografie.

- 1) Leroy-Béaulieu. Précis d'économie politique (1916).
- 2) Nogaro B. Traité élém. d'économie politique, 2-e ed., 1920.
- 3) Perreau C. Cours d'économie politique, tom. I et II. (1922, 1914).
- 4) H. Denis. Histoire des systèmes économiques et socialistes. 2 v. (1904—1907).
- 5) Ch. Gide et C. Rist. Histoire des doctrines économiques (1920).
- 6) Schmoller, La politique sociale (1908).

Suplimentul ilustrat al ziarului „Prager Presse”, din 14 Martie este consacrat României. Sunt înfățișate într-o galerie înche-gată diverse chipuri de mândre palate bucureștene, de vârfuri de munți și ape, de biserici, castele medievale, colonade bizantine, sonde, țărani, școli, picturi vechi de biserici și tablouri moderne de Luchian, Pallady și alții, mine de aur, silozuri, bo-gății în fier (Reșița) și lemn (depozite pe valea Murășului) interioare de bănci... Cehoslovacii aceștia știu să ne cultive și au o prespicacitate uimitoare ce-i ajută să ne scoată la suprafață toate măruntaiele... solului, subsofului și sufletului nostru. Cu asemenea suplimente se câștigă sufletul unui vecin și ți-l faci aliat. Oare noi ce facem pe un asemenea țărâm pentru cunoașterea vecinilor?

Alcoolismul și muncitorii

Alcoolismul face parte din trinitatea celor trei plăgi sociale, care rod de secole mulțimea stăpânită de pauperism. Frate bun cu Sifilisul și Tuberculoza, el are la bază aceeași cauzalitate ca și aceste două plăgi.

Mizeria, embrionul nenorocit al acestor îngrozitoare spectre, a dăinuit de secole și cu ea împreună cele trei plăgi. Contra acestor nenorociri, în toate țările civilizate, există asociații de profilaxie, cari prin mijloace utopice, cred că pot stăvili un rău sau vindeca o rană, ale cărei rădăcini se trag din însăși temelia societății. Căci la drept vorbind, ce putem numi străduința societăților de profilaxie, cari se mărginesc să înființeze sanatoare de tuberculoși, după ce aceștia, din cauza mizerabilelor condiții de viață, au ajuns din sănătoși bolnavi. A te cobori într'o uzină, unde trupurile omenești se frâng de muncă; a intra într'un atelier igrasios și murdar: până la scârbă; a colinda prin cocioabele dela periferie unde locuiesc „făuritorii de milioane” câte 6—8 într'o singură cameră, — și a le îmbunătății în mod real această viață, vei face cea mai sfântă profilaxie a înfiorătoarelor plăgi sociale.

E foarte ușor de zis: uite un muncitor tuberculos, sifilitic și mai ales bețiv. Dar când ne pronunțăm cu atâta ușurință, uităm de bună seamă cauza fundamentală a acestei stări în care îl vedem.

Pentru a nu mă depărta de subiect, caut să reviu la alcoolism. Dacă rădăcinile tuberculozei și ale sifilisului nu se vor putea smulge cu ușurință, poate nici într'o societate clădită pe alte baze economice, alcoolismul însă, poate fi înfrânat foarte mult chiar în actuala societate. Oricât de întinsă este această rană socială, i-ar fi de ajuns o singură lege, care să se aplice în litera ei, sub pedepsele cele mai aspre. De bună seamă nu mă gândesc la o măsură dictatorială, fără să se țină seama de realități. Greșala aceasta s'a făcut în Statele-Unite, când s'a crezut că printr'o prohibire momentană a băuturilor spirtoase, se poate pune capăt alcoolismului.

Legea pentru combaterea alcoolismului, ar fi de ajuns să aibe numai câteva articole, în care să se prevadă clar: 1) Incetarea de a se mai elibera brevete de băuturi spirtoase, dela data depunerii proiectului de lege în parlament. 2) Ridicarea anuală a 5000—10.000 brevete de băuturi spirtoase din diferite orașe și comune. — Bineînțeles, mai întâi în acele regiuni în care cărciumile sunt ca ciupercile. 3) Oprirea oricărui import de băuturi spirtoase în țară. 4) Urcarea taxelor de fabricare a acestor băuturi. 5) Lichidarea a o parte din fabricile de spirt și transformarea lor în altfel de industrii.

Știu că această măsură radicală înseamnă revoluție curată și ea lovește în primul rând în sacul de bani al statului, care deși se dă drept „ocrotitorul” indivizilor din colectivitatea pe care o stăpânește, totuși își duce o parte din viață, speculând vițiile și slăbiciunile acestor nenorociți de indi-

vizi. Ce înseamnă monopolul statului pe beuturi spirtoase, pe tutun și pe cărțile de joc, decât o speculă mascată a acestor slăbiciuni pe care, pe de altă parte își dă silința să le combată.

Morala fabricată de societatea capitalistă de azi, se ridică totdeauna ca o fecioară pudică, face un semn de dispreț strâmbând fața; că tare-i e nesuferit alcoolul, fără să țină seama, că părinții ei s'au îngrășat numai din fabricarea și vânzarea acestei otrăvi.

Pe cât mi-aduc aminte, anul trecut, în sus patriarhul a lansat un disperat apel, în care arăta cu îngrijorare ravagiile alcoolismului.

Rezultatul și-l poate inchipui oricine; a fost nul. Ba ceva și mai mult, — lucru ce l-am constatat personal în Basarabia — fabricile de spirt au format un trust, în care s'au baricadat și puternicii politicieni din nenorocita provincie și au prohibit orice băuturi venite din regat, silind populația să consume numai fabricatele trustului, a căror proastă calitate e proverbială.

De bună seamă, că băuturile admise acolo din regat, poartă taxe colosale, spre a se putea desface numai cele indigene. Beneficiile materiale ale acestei afaceri, sunt menite să îngrășe azi, pe lihniții de ieri.

Aspectele cele mai triste, pe care alcoolismul ni-le prezintă, le putem vedea întotdeauna în satele cele mai sărace și în coloniile de muncitori din regiunile miniere sau din regiunile cu o dezvoltare industrială înfloritoare.

Cauza care leagă sărăcia atât de strâns de alcoolism, este foarte interesantă și cercetând-o amănunțit, vedem o mulțime de laturi ale acestei cauzalități.

Există o credință aproape generală în lumea burgheză, că muncitorii sunt mai toți bețivi. Dacă privim chestiunea superficial, această afirmație ar avea șanse de adevăr; dacă judecăm cât cheltue muncitorul pe beutură și cât cheltue burghezul, vom constata pe cel de-al doilea bețiv. Și aici o mică explicație:

Muncitorului îi este de ajuns, ca trudit de muncă să bea două pahare de rachiu din cea mai ordinară calitate ca să cadă sub masă sau să-l asvârle cărciumarul în băltoaca dinaintea prăvăliei; pe când la bodega din centru, burghezul își garnisește în fiecare zi la ora 1 burta, cu aperitive în sumă aproximativă de 40—80 lei dacă nu îndoeste sau întreește această sumă. Să mai amintesc sticlele infundate dela ghiață din timpul dejunului, sau sindrofiile, ocaziile cu mosafirii, ziua onomastică a lui Titel, a Bibiței, a lui Domnu, a Cucoanei; nu! Boerii știu să consume alcool în mod inteligent. Beau, dansează și mănâncă câte 12 ore încontinuu, pe când Gheorghe al Saftei, ungător de mașini la fabrica Renner, bea o chilă de rachiu trudit și cu stomacul gol ca apoi să fie nebun o zi întreagă.

Și acum mă întreb, în ce mod am putea noi clasifica alcoolicii. Acei care consumă mai puțin sau acei care consumă cantita-

tiv mai mult? Afară de această constatare, voi mai cerceta cauzele ce determină și pe unii și pe alții ca să consume alcoolul. Să presupunem, că Gheorghe al nostru are o leafă de 550 lei pe săptămână. Are nevastă și 3 copii. Stă cu chirie într'o bușdulă unde plătește 400 lei pe lună. Ii mai rămâne lunar din leafă 1800 lei. Trebuesc hrănite 4 guri. Trebuesc îmbrăcate 4 trupuri. Nevasta e tuberculoasă, iar un copil bolnav. Leafa lui Gheorghe e o bucată de fier care ori cât ai trage de ea nu se întinde. E fixă, dar nevoile nu sunt fixe. Într'o săptămână Gheorghe primește leafa, din care trebuie să plătească chiria, să aducă ceva de-ale gurii, să ia lemne și să-i prindă ciobotarul cu câteva cue bocancul paradi. Ce face din 550 lei răsplata trudei lui după 6 zile? Să se ducă să fure, să ucidă pe cineva la drumul mare, nu! Și Gheorghe merge trist și ingenuchiat de durere, prin noaptea care burnitează. Sufletul i s'a făcut mic ca o gămălie de ac și gândurile pare că-l înghiață. Prin noaptea, ochiul unei cărciumi duhnește afară o lumină bolnăvicioasă. Mașinal, omul intră și cade grămadă pe masa zoioasă. Durerea, gândurile, foamea, truda și două pahare de rachiu, svârle în stradă o treantă umană...

...O mașină se oprește, domnul intră zâmbind prietenește în bodega luxoasă, proprietarul se încovoae de șale făcând o plecăciune până în pământ, iar băiatul de prăvălie stă smirna în fața domnului să asculte comanda.

La ora mesei, domnul achită schimbând o hârtie nouă și pleacă către mașină fredonând de mulțumire un cântec de cabaret...

Și totuși, alcoolismul printr'o fatalitate a sorții, se cunună întotdeauna cu sărăcia.

Și cât de naivi suntem, și ce platonice ni sunt acțiunile noastre, când credem că această rană socială, poate fi ameliorată fără să punem mâna pe un cuțit mare, spre a o tăia din rădăcini.

Ion Mehedințeanu

Despărțământul „Jiu” al Astrei cu sediul în Petroșeni de sub conducerea unui om ponderat și înzestrat cu simțul superior al manierei de a lucra cum este d. Iosif Iancu, și-a încheiat întâiul ciclu de conferințe și manifestațiuni culturale în Petroșeni Duminică 14 Martie. Din Cluj au răspuns invitațiunilor făcute d. Popescu-Voitești, Victor Stanciu membri ai Extensiunii universitare și ziarist Ion Clopoțel. Activitatea despărțământului se va desfășura de aci înainte până în vacanța din vară în satele regiunii. Printre cei mai zeloși animatori ai Astrei locale este secretarul ei, d. profesor și ziarist Ion Niciu, un practician al idealismului și moravurilor puritane. Astra, dimpreună cu Casina românească așa de prietenoasă și atrăgătoare, și cu „Jiul cultural” care editează „Gazeta Jiului”, sunt centrele de viață românească socială în Petroșeni. Rămâne o grijă continuă pentru Astra: să răspundă neîncetat nouilor și nouilor necesități aruncate la suprafață de complicata viață modernă a societății.

Problemele „Astrei“

Romanticismul nostru

Vremile nouă cer nu numai oameni noi, ci și programe nouă de luptă. Orientările nouă au fost schițate, frumosă avântură spre cultură și bunăstare în revista „Transilvania“.

Asupra unui punct suntem cu toții de acord, că obiectivul nouilor orientări trebuie să fie exclusiv satul. Munca noastră culturală trebuie să tindă la culturalizarea satelor și la ridicarea lor în linia de civilizație occidentală.

Cultura și civilizația satelor noastre este aproape medievală. A lupta împotriva acestui medievalism, care sugrumă avânturile spre cultură și bunăstare ale satelor noastre, e datoria primordială a cărturărimii ardeleni. Satele noastre prezintă realități socio-economice deadreptul descurajatoare. În economie extensivi, în cultură analfabeti, în credință bigoți și superstițioși în tradiții ultra-conservativi. Stabilite aceste realități, trebuie căutate mijloacele de sanare. În punctul acesta se deschide o prăpastie între realități și între concepțiile noastre.

Facem o greșită inversiune inițială între cultură și bunăstarea economică. Încercăm să dăm satelor noastre cultură, în convingerea că bunăstarea economică vine dela sine. Suntem fără să vrem robii unui fiziocratism demodat. Ridicată în mijlocul satului o școală și înființată în rafturile vre-unui dulap o bibliotecă, credem că am făcut aproape totul pentru culturalizarea satelor.

Prin descinderi periodice la sate, prin recitări de versuri și „vifleim�ări“ de sfaturi, credem că am făcut maximul eforturilor în această direcție.

Prin editări de broșuri plasate prin bibliotecile prăfuite ale Despărțămintelor, prin publicarea cu o periodicitate supărătoare, de diverse buletine centrale, credem că aducem cea mai binefăcătoare jertfă pe altarul culturii noastre naționale.

Așa am fost înainte, așa continuăm să fim după război. Linia noastră de conduită e aproape invariabil aceeași. Am fost și suntem romantici incorigibili în toate manifestările vieții noastre. În politică „memorandiști“, în cultură „conferențiaristi“ irealiști și vi-

zionari. Am fost stăpâniți în toate de o ideologie incurabilă. Credem, până la fetișism, în puterea miraculoasă a vorbe și a cărței. Zece de ani noi nu am făcut altceva decât o apostolie de irozi culturali ambulanti în satele noastre. N'am avut succese? Ba da! În împărăția sufletelor am trezit o conștiință națională și o credință oarbă într-o dreptate imanentă, care va schimba fața lucrurilor. Împărăția acestor lucruri însă, sugrumător de reală, noi nu am încercat aproape deloc să o schimbăm. E mai ușor a face pe spadasiul înarmat cu vorba sclipitoare, decât pe gladiatorul care se coboară pe arena lupței, și nepriceperei.

Acest romanticism își află, cu toate acestea, scuza în orizontul redus ca perspectivă și în mentalitatea strămtă a acelor vremi. Acțiunile colective sunt totdeauna în ritmul vremii care le produce.

Erau devieri scuzabile atunci, dar nescuzabile acum. Oprimarea politică ne-a canalizat, forțat, energiile etnice într-o singură direcție de a ține trează singura energie de rezistență, conștiința națională. Ce cădea în afară de acest unghiu, pentru luptătorii de atunci era aproape inexistent. Era o lege de concentrare, de localizare fiziologică: de a simți durerea numai în rana, unde cuțitul era înfipt adânc și fără cruțare.

Linia culturii noastre a fost totdeauna prea de tot orizontală. Am plutit ușori și inconștienți numai la suprafață. N'am încercat să scoborim cultura în straturile adânci ale maselor populare. Le-am dat numai brăul de salvare al vorbe, ferindu-ne de a le întinde unicul mijloc de salvare eficiente: pilda. Explicația inculturii e sărăcia, iar aceasta nu se poate nicidecum izgoni numai cu puterea fermecătoare a vorbe. Satele noastre au fost gătuite de amândouă.

Pauperismul și incultura sunt patrimoniul fatal al vremilor antebelice. Cărturarii noștri de eri nu aveau nici puterea, nici înțelegerea de a se lua de piept cu ele. Ei slujeau, cu neprecuțită osârdie, un ideal. Să pregătească, prin împărțășenia cu lumini de cărți, sufletele pentru ziua mare a desrobirii

politice. Nu vedeau și poate nici nu puteau să vadă, că mai strășnică decât robia politică este robia economică. În aerul senin al libertății nu se poate ridica decât poporul care știe să le strivească pe amândouă.

Sufletul popular și-a găsit dela sine, printr'o autodibuire, drumul de ieșire din încercuirea de fier a oprimătoarei robirii economice. Mâna țaranului nostru începea să se întindă, într'o înclăștare infrigurată, după pământ. În interval de zece ani mai bine de 150 de mii jugăre au trecut, înainte de războiu, prin cumpărare, în proprietatea țărănimii noastre.

Și așa instictul de conservare al elementului nostru rural ne-a indicat drumul de întărire al satelor noastre. Putem noi să nu vedem acest drum? Romantici până la uitare de sine înainte de război, mai putem să fim tot așa și acum? Trebuie să facem o revizuire reală a programelor noastre de luptă culturală. Aceste programe trebuie să le coborim în aerul realităților vieții noastre socio-economice. Trebuie să le trecem prin filiera multiplelor nevoi de care suferă viața noastră rurală.

Nu mai atunci vom putea vedea ce romantici am fost înainte și ce revoluționari de ireali continuăm să fim și acum.

Turda, 15 Martie,

P. Suci.

A apărut întâiul volum din „Istoria Universală“ a d-lui N. Iorga. — În editura J. Gamber, din Paris a apărut întâiul volum (416 p. 25 fr.) din „Essai de synthese de l'histoire de l'humanité“, mult așteptata operă de sinteză istorică a d-lui N. Iorga. Întâiul volum e o magistrală sinteză a istoriei lumii vechi până la începutul evului mediu. Diferitele aspecte ale umanității preistorice, formarea centrelor de civilizație mediteraniană, egipteană, ale Asiei mici și ale coastei sudice a Europei sunt prezentate de savantul istoric în lumina ultimelor cercetări științifice. O deosebită atențiune se dă, îndeosebi dezvoltării și expansiunii civilizațiunii mediteraniene în întreaga lume antică. Un tablou al acestei lumi, stăpânită și organizată de Romani și regenerată sub influența creștinismului, încheie acest întâiul volum al monumentalei opere.

Noua concepție a Europei centrale

„Prager Presse“ închinat României

„Prager Presse“ închină României numărul său de Duminecă 14 Martie: 44 de pagini prezintă România sub multiplele înfățișări politice, economice, științifice, culturale și artistice. Printre colaboratorii români ai numărului acestuia festiv sunt dd. I. G. Duca, Simionescu, Em. Bucuța, Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, G. D. Mugur, G. Antipa, Apostol D. Culea, Oscar W. Cisec, apoi economiștii V. Iscu, C. Bungețianu, Agripa Popescu, dr. Vicol, Ionecu-Șișești, I. N. Angelescu, Gh. Netta; se dau traduceri din prozatorii și poeții noștri de seamă și cronici asupra teatrului și muzicii românești. Este un adevărat omagiu adus României și un serviciu excelent făcut republicii vecine care are posibilitatea să ne cunoască și să aleagă din mulțimea datelor ceace o interesează mai de aproape.

Scopul central al acestei manifestații este arătat frumos și convingător de însuș d. Beneș, foarte inteligentul ministru de externe al Cehoslovaciei. Rezumăm aci ideile principale ale d-sale:

1) raporturile strânse între România și Cehoslovacia se fac necesare pentru a pune capăt în mod definitiv tendințelor de restaurare a Habsburgilor prin nemți și unguri;

2) colaborarea dintre Cehoslovacia și România trebuie să fie condusă de două metode: una defensivă și alta constructivă, ambele întregindu-se reciproc; această colaborare este o nouă formă a apărării și pactului de siguranță, și se întemeiază pe consolidarea politică și economică a Europei centrale;

3) raporturile economice ale statelor Micii Antante trebuiesc adâncite și lărgite, apoi trebuie întins un întreg sistem de alianțe economice asupra tuturor statelor Europei centrale;

4) între năzuințele constructive ale statelor Micii Antante este și pacificarea politică a Europei centrale; trebuie să se facă o apropiere politică între statele cari în noua Europă centrală trebuie să dea un teritoriu european definitiv și consolidat;

6) opinia publică a statelor Micii Antante începe să înțeleagă misiunea constructivă a Europei centrale, o orientare reală.

Astăzi se dă politicii Micii Antante scopuri superioare, se pune baza unei regrupări de state în Europa centrală. Nevoile economice comandă o strângere a relațiilor dintre statele ace-

stea. Mica Antantă trebuie să-și deschidă un câmp nou de acțiune.

Simțim din neteda și viguroasa concepție a d-lui Beneș, că este vorba astăzi de o „Mitteleuropa“ reală, cu funcțiuni definite; nimic din ideologia artificială a lui Neumann, care voia să îngemuche toate statele egemoniei Germaniei.

Cehii au dat dovada unei intransigențe de fier și în vremea războiului, ceea ce le-au adus cea dintâi confirmare

de Stat independent dintre popoarele monarhiei habsburgice. Ei continuă a îmbrățișa în toată amploarea realitățile și pentru a învinge dificultățile, ei vin cu inițiativa Europei centrale ca singura soluție salvatoare.

României i-se fac toate omagiile; cehii au tactică de acțiune, și desigur că vor reuși a imprima și României direcția lor. Nu este nici o rușine a adopta direcția Cehoslovaciei, ci să ne bucurăm, că în lipsa unei gândiri politice cu orizonturi cuprinzătoare în țara românească (unde energiile se mistue în meschine lupte politice), au cehoslovacii și grija noastră...

Horia Trandafir.

SATE-ORAȘE-REGIUNI

Aspecte diverse din Valea Jiului

Liceul de Stat din Petroșeni nu și-a împodobit frontispiciul cu nici o denumire. Desigur are vreme pentru așa ceva. Actualmente se găsește în plină dezvoltare.

Botezul poate veni oricând. M'am găsit printre conferențiarilor Astei în acea localitate și mi s'a părut, că este timpul să reparăm o omisiune: ne-am lăsat captivați mai mult de vigoarea romană, de figurile ce încarnau vitejia și energia fizică, deaceea pe fațada școlilor noastre găsim numele lui Traian și n'a fost uitat nici Decabal. Dar printre moștenirile ancestrale sunt o seamă respectabilă cu caracter intelectual. Îndeosebi strălucește peste veacuri întru chipătorul intelectualității române: împăratul-filosof Marcus Aurelius. Am vorbit despre cugetările sale, cari purifică sufletul și suscită un examen autocritic sever, — morala stoică umanizată de el este de o perpetuă actualitate.

Mi-am îngăduit o propunere în acest sens și sper că ea va fi luată în considerare de factorii în drept.

„Astra“ din Petroșeni, de sub conducerea d-lui Iosif Iancu inspector general al minelor — o figură reprezentativă care știe cu prudență și autoritate să grupeze societatea românească într'un mănunchiu — a reușit să intereseze pentru conferințele și serbările culturale de Dumineca un public ce nu-l vezi aiurea: lumea măruntă și numărăoasă, meseriași, muncitori, țărani proletarizați, de aceia cari îndeplinesc cele mai umile servicii în societatea noastră până la măturătorul de stradă și cameristul biroului. Sufletele acestea necăjite ies acum din colțul lor de viață cu exigențe puține și se arată dornice să se cultive. Rolul Astei nici decum nu poate fi mai bine îndeplinit decât revărsând lumină asupra celor obișnuiți, chemându-i la o viață nouă mai omenească.

Petroșenii și împrejurimile carbonifere oferă un câmp de experiență umană ce ten-

tează pe oricare cercetător al problemelor economice. Se înțelege, că nu te poți orienta complet asupra stărilor, decât dacă ești hotărât a consacra vreme îndelungă unei migăloase străngeri de date autentice asupra condiției materiale, a problemei sanitare și de locuință, a bugetului de cheltuielă și venit care este în raport cu salariizarea. Un complex întreg de probleme economice se pune aici. Deocamdată se mențin vechile raporturi dintre patronat și proletariat, fiecare stând în tabăra sa. În rândurile muncitorimei este liniște, se dorește doar codrul de pâine mai bun și stabilizarea vieții. Șomajul ar fi o enormă năpastă. Se vede aici ce importanță covârșitoare are factorul economic. Pe măsură ce îmbunătățirile economice sporesc, vor crește și exigențele sociale și culturale.

Deocamdată inițiativele de jos nu se văd. În schimb uriașa societate „Petroșani“ a înzestrat orașul cu câteva instituții de o valoare umană de netăgăduit. Bine că se cheltuiesc pentru așa ceva câteva milioane din câștigurile de peste 100 milioane anuale.

Întâiu de toate soc. „Petroșani“ a întemeiat un cazinou foarte confortabil, cu o sală vastă de restaurant, cu sală de cinematograf și teatru, cu sală de lectură; desigur că luxul, curățenia și instalația ultramodernă intimidează pe muncitorul ce-și duce viața într'o modestie cunoscută, el nu va intra în interiorul feeric decât îmbrăcat sărbătorește și foarte rar. Îndeosebi muncitorii români nu și-au luat încă curajul să viziteze localul și să citească jurnale și cărți. Până va pieri șifala, rezerva, li se servește în serie, masă gratuită.

Apoi un stabiliment de băi în apropiere de Cazinou, este o podoabă a orașului și o binefacere pentru muncitorime.

Două ateliere de țesătorie dau instrucție unui număr frumos de fete din familiile muncitorești cum să lucreze scoarte și covoare.

Un edificiu frumos în centrul orașului a

lost clădit de soc. „Petroșani“ în vederea unei opere de asistență: puericultura și maternitate. Aparat moderne sunt instalate și puse la îndemâna medicilor.

Sunt totatătea instituțiuni prețioase, menite să dea orașului aspecte noi de civilizație.

Din oraș facem o plimbare în pasul Surducului. Pârângul și munții Vulcanului sunt încărcati de zăpadă proaspătă și strălucesc incununați de aoreola albastră a înălțimilor cerești. Drumul este foarte neîngrijit. Căruțași necăjiți fac legătura economică așa de necesară între șesul bogat al Olteniei și regiunea de dincoace.

De șase luni podul luat de potopul din toamnă nu este făcut încă. Asistăm la o înduioșătoare scenă. Carele sunt desșurubate, desfăcute, iar piesele una câte una sunt transportate pe umeri de cealaltă parte a Jiului, pe o punte ce se leagă. Un bou este tăiat dincolo de punte, pentru a se aproviziona cu carne măcelăriile de dincoace.

Pasul Surducului este o arteră economică de primul rang și nu poate fi înțeleasă îndelunga răbdare a autorităților în a nu reda circulației podul. Infățișările splendide ale matorilor prăpăstioase, sunt astăzi întunecate de mizeria cărăușiei, și ruina șoselei. În acest cadru numai ceva este pitoresc: un grup de ciobani, ardeleni mână cârdușii de oi în Oltenia unde verdețea primăverii fășnește mai repede.

Dar ciobanii, așa de rumeni și bine îmbrăcați se lamentează și spun, că gospodăria lor nu rentează, anul se încheie cu datoriilor în loc de câștig.

Încă ce va nu poate fi trecut cu vederea. Petroșanii și regiunea sunt poate o excepție în toată țara prin viața lor apolitică.

Vă vine oare a crede că în Petroșeni nu există nici un partid politic, nici un club, nici muncitoresc nici liberal?

Să se explice aceasta prin formidabila forță și înăurire a societăților „Petroșani“, „Lupeni“, și „Lonea“ cari sting orice viață politică?

Probabil, Frumos este că aici cărturarii se tolăresc reciproc, își respectă părerile, citesc mult la Casină, înlăturând astfel adversitățile obișnuite aiurea și creind o armonie care, îndreptată și susținută în favoarea realităților vii economice și culturale, poate fi sursă fecundă de progres general.

Ne-ar părea bine să fie așa, și să nu dospască în adâncuri vâltoiri sufletești cari să isbucnescă într-o zi cu putere elementară. Discuția viie este necesară și ea poate canaliza energiile în direcție norocoasă, făcând imposibilă orice explozie.

Ion Clopoțel

BIBLIOGRAFIE

Ritmul vremii, II, 2. — Salonul Literar, I, 10. — Cetatea Literară, I, 4. — Revue Prudy, X, 2. — Revista Economică, XXVIII 9. — Înfrățirea Românească, II, 9. — Datină, 1926.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

TEATRU

MADAME SANS-GENE

Comédie în 3 acte și un prolog de V. Sardou și E. Moreau

Piesele vestitului „l'homme theatre“ au ceva din jocurile cu focuri de artificii. După fiecare ușă a scenei par că se ascunde o nouă surpriză, care așteaptă să fășnească în scenă, orbind spectatorul cu senzaționalul ei. Și Sardou era unic în întrebuintărea acestor focuri de artificii. Deaceea el se reprezintă și astăzi cu succes în Franța, îndeosebi în fața unui public, care vine la spectacol cu predispozițiile sufletești, cu cari s'ar fi dus la cinematograf.

Sardou își trăgea sforile cu deosebită abilitate în jurul vreunui eveniment care și-a preparat terenul emotional în massele populare, prin aureola de legendă care-l învăluia. Unde mișună legendele mai vii și pline de senzațional ca în jurul lui Napoleon? Numele acestui geniu trece totdeauna prin suflet, însoțit de fiorul pe care îl lasă în urmă o faptă de supraom. Deaceea aducerea lui în scenă poate fascina, dar poate fi, adeseori, un risc. Fiecare dintre cei ce ne-am oprit în istorie înaintea personalității lui covârșitoare am încadrat-o în aureola de supraom. Și mare trebuie să fie dramaturgul care ne-ar putea evoca această personalitate, fără ca să-i știrbească aureola, fără să lase în urmă o desiluzie. Sardou nu s'a putut ridica până la marele împărat. N'a putut, mai ales, să dea din psihicul lui astfel ca trecerea lui pe scenă să o simțim ca o fâlfăire plină de fiorăuntric.

Napoleonul lui a fost mai mult Napoleonul văzut prin anecdota populară; el n'a putut să evoace prin gestul și cuvântul lui geniul, a cărui noțiune, fiecare dintre cei cari am cercat să pătrundem mai adânc în personalitatea lui — ne-o aveam ascunsă în suflet.

Ceeace au vrut cei doi autori să evoace prin comedia lor a fost, în primul rând, geniul popular, care a însoțit pe erou în tot drumul lui de triumf, divinizându-l și ridicându-l în legendă. Madame Sans-Gêne e personificarea acestui suflet popular eroic și sincer, stângaci în maniere, dar pătruns de o moralitate adâncă, plin de umor sănătos dar capabil să se înduioșeze adânc în fața unei dureri omenești. Anecdota e cunoscută de mulți. Catherina Hubsher, spălătoreasă în decursul marelui revoluții, însuflețită de marile fapte ale popoului se ridică, sub imperiu, alături de brațul său soț, sergentul Lefebvre, până la rangul de ducesă. În noua ei situație socială ea nu se poate desbăra de sinceritatea ei, de multorii supărătoare pentru prințesele și ducesele manierate ale curții napoleoniene. Împăratul, care voia să-și formeze o

curte plină de fastul curților imperiale ale Europei, vrea să o divorțeze de mareșalul Lefebvre, fostul sergent, alături de care Catherina a luptat eroic în întreg drumul de ridicare al lui Napoleon. Cu sinceritatea ei impresionantă Madame Sans-Gêne îi amintește însă împăratului că originea ei de spălătoreasă nu ar trebui să-l jicnească, deoarece el însuși, în timpul când ea își câștiga existența spălând, era un biet locotenent de artilerie, căruia nu-i ajungea leafa nici să-și plătească rufele spălate. Împăratul impresionat de o astfel de amintire și de faptele eroice pe care Catherina le-a săvârșit în drumul lui de triumf, îi iartă stângăciile rugând-o să vină mai rar pe la curte, ceea ce ea primește cu deosebită plăcere.

Alături de această întâmplare anecdotică autorii au brodat o acțiune paralelă în care un conte de Neipperg e scăpat de două ori dela moarte de aceeaș Madame Sans-Gêne. Evident e o încercare de a prezenta pe eroină și sub acest aspect al milii feminine față de cei nenorociți. Acțiunea însă prea e „cusută cu ață albă“, prea senzaționale sunt peripețiile prin cari trece bietul conte pentruca să poată impresiona adânc și real.

Temperamentul și bogata sa experiență scenică au ajutat pe d-na Olimpia Bârsan să ne dea o Madame Sans-Gêne plină de vervă și spontaneitate în expresie. D-l Voicu în Napoleon a dat atât cât i-au permis marginile sufletești strâmte pe cari autorii le-au dat eroului. Pe d-sa îl dorim în roluri cu mai mult răsunet lăuntric, pe cari de atâtea ori a dovedit-o că le poate învinge strălucit. Cu profundă înțelegere a interpretat d-l Neamțu pe Fouché. Cealaltă și celelalte — simple elemente de decor, fără relief psihic.

Multă grijă a pus d-l Alexandrescu în montare. Îndeosebi prologul merită lauda noastră.

CONFERINȚE

General Anastasiu: Avram Iancu ca militar

Pe Avram Iancu îl știm ca pe omul cel mai mult robit de gândul desrobirii fraților săi, dintre revoluționarii ardeleni din 1848, cel care a crezut orbește în putința acestei desrobiri, pentru a cărei înfăptuire și-a pus în cumpănă viața, cel mai fanatic și mai intransigent dintre cei cari în anul acela țineau în mâna lor soarta popoului nostru.

D. General Anastasiu ne-a dovedit, în conferința d-sale, că Avram Iancu avea și cele mai alese calități ale unui bun conducător de oaste. Era în aceeaș măsură strategul, care știe duce gloatele la biruință. Și învingerile lui nu sunt puține.

Aceste calități nu și le-a câștigat în vre-o școală specială, ci le-a avut înăscute.

Ele s'ar putea rezuma în ceea ce în termin popular se numește bunul simț și în prezența de spirit, care nu-l părăsiasă nici în cele mai puțin favorabile situații. Astfel geniul militar al lui Avram Iancu a fost o adevărată minune.

Fără cunoștinți speciale el cunoaște spiritul de organizare al unei armate. Probă că își organizează oastea în spiritul celei mai severe discipline. Știe robi sufletele oamenilor supuși siesi, cari îi dau cea mai nețărmurită încredere. Are voința necesară unui comandant destoinic și energia pentru a-și duce la îndeplinire planurile. Probă discursurile sale așa de concise, dar așa de hotărâte și de limpezi în intenția lor.

Chiar cunoștinți speciale am putea afla la el: cunoaște riguros științific par'că sistemul de apărare din munți, căci își împarte astfel oamenii în jurul Abrudului, centrul lui de operațiuni, încât orice încercare a Ungurilor de a-l scoate din cuibul său dă greș. Cu forțe mult mai puține și mijloace de luptă dintre cele mai primitive, știe respinge toate atacurile bine pregătite ale lui Hatvani și Kemény, cari atacă sistematic, cu armată bine echipată. Iată minunea!

Sfârșitul conferinței d-lui Anastasiu a fost o simțită evocare a sufletului marelui erou, ca un îndemn pentru guvernânții noștri, de-a învrednici de mai multă grijă pe urmașii aceluia, cu ajutorul cărora Avram Iancu a scris pagini de vitejie în istoria noastră, pe nenorocii și năpăstuiții Moți. Noi scoatem aur din munții lor, dar nu ne îngrijim de aurul sufletesc din inima Ardealului, cum trebuie socotiți Munții Apuseni.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Ideea Europeană, 15 Martie. — Se publică, pentru actualitatea problemei, în pragul unei schimbări de regim, un fragment dintr'un studiu al d-lui Aureliu Ion Popescu, despre partidele noastre politice. Cu obiectivitatea omului de știință, d. Popescu caută viitorul partidelor politice de astăzi, în funcție de structura social-economică a României moderne. Astfel partidele de viitor ar fi: partidul liberal, care a devenit partidul de dreapta, reprezentând interesele „marilor industrii, mării finanțe și marelui comerț, cu tendințe puternice către trust, monopol și tarife vamale urcate” și un partid de stânga, „care să reprezinte interesele miilor de gospodării mici țărănești, cu tendințe puternice către cooperatism și către reducerea intermediarilor la minimum, ca în Danemarca, cu scopul de a asigura producătorilor tot produsul muncii lor”, în care, prin structura s'a ideologică, recunoaștem partidul țărănesc. În felul acestuia categorisirea partidelor se face în virtutea principiilor luptei de clase. Ne întrebăm însă, nu poate fi îndreptățit la viață și un partid ce se sprijinește pe doctrina solidarismului social, năzuind spre o echilibrare a intereselor speciale ale claselor sociale, cum este partidul național?

Pentru sănătatea publică și pionierii ei

Pe biroul Camerii s'a depus un proiect de lege privitor la organizarea ministerului sănătății publice și la modificarea unor articole din legea sanitară în vigoare. Momentul acesta a servit ca o ocazie binevenită pentru a se atrage din nou atenția asupra aceluia lanț de boale sociale și individuale, care încătușează puterea de viață a poporului și-i stingherește desvoltarea normală. I. P. S. Mitropolitul Pimen al Moldovei s'a folosit de acest prilej, pentru a ridica iarăș cuvântul său propovăduitor contra rețelilor cari sleiesc vigoarea neamului: alcoolismul, tuberculoza și sifilisul, insistând mai ales asupra ravagiilor, pe cari le fac băuturile spirtoase în rândul populației moldovene. Un alt vorbitor, profesorul Ghibănescu, senator și membru al partidului național, a spus cuvinte de laudă la adresa medicilor: „Medicul are cel mai mare rol în societate. Medicul este duhovnicul bolnavului iar cuvintele lui sunt cuvinte de evanghelie” etc. Reamintindu-se sacrificiile făcute de medici în decursul războiului, senatul a ovaționat îndelung pentru tagma medicală, ca un omagiu bine meritat pentru rolul important pe care medicul îl joacă și va trebui să-l joacă din ce în ce mai mult în gospodăria societății și a statului.

Biopolitica

Se știe, că secția medicală și biopolitică a „Astrei” nu-și limitează activitatea numai în Cluj, ci acționează și în restul Ardealului prin intermediul cercurilor medicale culturale, în cadrele cărora sunt grupați medicii români din diferitele centre urbane dela noi. Aceste cercuri aranjează conferințe publice, discutând probleme cari intră în competența lor, iar Duminica propovăduiesc învățătura sănătății în comunele rurale din împrejurimi. Un astfel de cerc funcționează și în îndepărtatul și oropsitul oraș Sighet, care din cauza situației sale geografice nu poate participa cu destul folos la opera culturală generală, de care se pot bucura cu mai multă ușurință alte orașe, mai fericit plasate. În schimb capitala Maramureșului a avut norocul să concentreze în sânul său o mână de oameni entuziaști, cari în frunte cu Dr. Ilea au început o intensă campanie de propagandă în oraș și în județ. Incepând cu ziua de 6 Martie, localul Casinei din Palatul Cultural al Sighetului atrage toată intelectualitatea orașului la conferințele (3 pe săptămână) aranjate de cercul medical cultural din localitate. Ciclul a fost deschis de Doctorul Ilea, vorbind de Politica vieții, care nu este altceva decât biopolitica profesorului Moldovan, anunțată într'o terminologie, care traduce cuvântul tehnic „bios” prin românescul „viață.”

Conferința aducând în discuție problemele cele mai vitale, de cari atarnă afirmarea deplină a calităților noastre de neam, a trezit mult interes, ca pretutindeni unde ideea biopolitică se aduce în discuție. Este admirabilă pilda, pe care Sighetul o dă celorlalte orașe din Transilvania,

cari desigur că vor ști să aprecieze inițiativa celui mai periferic cerc medical al „Astrei” și nu vor întârzia să-și afirme existența prin manifestațiuni analoge.

„Astra medicală” la Oradea.

Medicii români din Oradea în ziua de 11 Februarie au pus bazele cercului medical cultural din acea localitate, alegându-și un comitet sub presidenția de onoare a d-rului N. Popovici, având ca președinte activ pe Dr. I. Matei, secretar Dr. Găldău. Bihorul pune mari nădeji în ajutorul, pe care gruparea medicilor dela Oradea i-l va da de acum încolo.

Metapsihică

Știința este într'un viguros progres, în toate domeniile. Achizițiile dintr'o ramură au repercusiune și asupra altor branșe și modificarea radicală a doctrinelor, uneori ne surprinde și ne lasă uluiți. Se cunoaște neîncrederea și scepticismul care domină îndeobște față de problemele metapsihice. Afară de un număr restrâns de oameni de știință, între cari cităm pe marele Richet, nimeni nu a căutat să aprofundeze tărîmurile acelea ale psihicului, cari scapă investigațiilor medicale obișnuite și o mulțime de fenomene sufletești, cari până acum păreau așa de obscure, încât nimeni nu avea curajul să le scruteze, astăzi devin explicabile, când medicina face apel și utilizează rezultatele noi ale diferitelor științe exacte, între cari cităm în primul rând fizica. Fermeni noi încearcă să traducă anumite manifestațiuni existente și evidente. Astfel astăzi auzim pronunțându-se din ce în ce mai des cuvinte ca: magnetism uman, psihoterapie, metapsihică, cari actualmente nu se mai referă numai la noțiuni abstracte, ci oglindesc realități, cari fac obiectul cercetărilor celor mai scrupuloase ale multor oameni de știință. Și din acest punct de vedere constatăm cu bucurie activitatea neobosită pe acest tărâm științific a fratelui nostru Dr. Mirahorian dela clinica neurologică din Cluj, care prin comunicări, conferințe și investigațiuni personale, a reușit să atragă atenția lumii medicale și a intelectualității românești asupra problemei metapsihice și a întinelor sale legături cu terapeutică modernă.

Sifilisul sub diferite aspecte.

Ciclul de conferințe publice despre Sifilis, aranjate pe seama intelectualilor clujeni, a început. Dr. Bologa a vorbit primul, făcând o extrem de interesantă excursie în domeniul istoric al sifilisului și trecând în revistă toate etapele sale evolutive, dela apariția molimei în Europa, până în zilele noastre, când etiologia sa precisă a pus pe un drum sigur terapeutică modernă, sprijinită de descoperirile recente ale lui Fournier, Metschnikoff, Wassermann, Ehrlich și savantul nostru compatriot Levadiți, inițiatorul tratamentului bismutic în sifilis.

Dr. Aurel Voina.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

SOARTA PRESEI ARDELENE

Timp de două luni, revista noastră a publicat în fiecare număr articole referitoare la situația presei românești din Ardeal. Problema presei a fost pusă în toată amploarea sa. Articolele au stârnit o preocupare vie în cercurile cititoare, ale publicului deopotrivă ca și în cercurile oficiale. Insuși ministrul cultelor și artelor d. Lapedatu a manifestat interes și a declarat că în curând se va pune în fruntea unui mare cotidian la Cluj (aceasta va atârna de felul cum va fi de înzestrat cu utilaj tehnic și dacă va fi organ de partid, ori nu.)

Pentruca sârmana noastră presă ardeleană să-și poată lua sborul său natural, se face necesar atât un sprijin efectiv al autorităților de Stat, al instituțiilor ca și al publicului.

În afară de aceasta însă, însăși presa trebuia să se hotărască a acționa pentru a pregăti un teren mai prielnic ei. Un început s'a și făcut. Joi 18 Martie s'a întemeiat „Presă“ ca organ al publicațiilor românești din Ardeal.

Regimul actual nu este favorabil presei. Un spirit îngust de partid împiedică pe guvernanți să-și dea seama despre importanța presei în viața provinciilor noi.

Nici un fel de înlesniri nu se acordă presei ardeleni, iar depărtarea de capitală îi face pe mulți să se scutească de oboseala de a cerceta dacă această presă are vre-un rol mai mare în viața de Stat a României.

Se uită că în Ardeal există cea mai veche presă ardelenă: „Gazeta Transilvaniei“, „Telegraful român“, revista „Transilvania“, și că în Ardeal apare cea mai viguroasă presă periodică a țării, cele mai de tiraj și mai bine îngrijite foi populare ale întregii Români: „Foaia Poporului“, „Libertatea“, „Lumina Satelor“, „Unirea Poporului“, „Cultura Poporului“.

„Presă“ este chemată a vorbi răspicat despre rosturile superioare ale presei românești din Ardeal și sperăm să reușească în a convinge că dreptatea e cu ea.

Horia Trandafir

Un ziar cotidian românesc la Cluj. — Cu ocazia unei sărbătoriri a d-lui Lapedatu, ministrul artelor, în atmosfera de veselie petrecere, cuvântul unui ziarist a adus în dezbateri problema presei românești din Ardeal, văduvită de atâtea tribune de manifestare. Sărbătoritul în răspunsul ce l-a dat ziaristului, a ținut să răspundă obiecției acestuia, spunând că în curând va veni la Cluj, unde va fi directorul unui cotidian românesc. Aplauzele ce au urmat au subliniat în atenția

tuturor această declarație, pe cari și noi o primim cu bucurie. Ne-ar plăcea numai ca d. Lapedatu, care câtă vreme a fost ministru, a stat — nedeclarat — în fruntea unui ziar politic, din momentul reîntoarcerii la Cluj, moment coincident cu revenirea d-sale la vechile preocupări culturale-științifice, să stea în fruntea unui ziar a cărui notă să cadreze cu personalitatea d-sale culturală. Și credem că dorința noastră i-se realizează foarte mulți din cititorii ardeleni.

Constituirea „Presei“. — Joi a avut loc la sediul Sindicatului ziaristilor ardeleni întrunirea reprezentanților publicațiilor românești din Ardeal și Banat. Întrunirea a avut loc sub prezidenția d-lui Seb. Bornemisa. S'a votat proiectul de statute cari suprimă numeroasele necesități de luptă comună. S'a constituit asociația lor luând denumirea de „Presă“, cu scopul: 1) să satisfacă urgent nevoile imediate, creind legăturile necesare; 2) să înalțe prestigiul presei; 3) să aprovizioneze cu hârtie ieftină și să obțină înlesniri vamale; 4) să beneficieze de liber-parcurs și reducere de porto-poștal; 5) să organizeze publicitatea; 6) să impună obligativitatea desfacerii pentru chioșcari și să fixeze răspunderile pentru cei cari dăunează presa; 7) să formeze un personal administrativ rutinat. După votarea cu unanimitate a statutelor s'a procedat la alegerea întâiului comitet pe timp de trei ani, astfel: președinte: Ion Clopoțel, cassier: Vasile Vlaicu, membri în comitet: Ion Agârbiceanu, Seb. Bornemisa și N. Bratu. Publicațiile cari n'au aderat încă, sunt invitate a face cereri de înscriere, pentru ca să poată fi apărate și interesele lor.

Instalarea noului Consiliu Comunal al Clujului. — Săptămâna trecută orașele din Ardeal au trăit un moment unic în viața lor românească de până acum. Prețutindeni s'au instalat noile consilii comunale, alese în alegerile recente, prin cari gospodăria orașenească a trecut din nou în mâinile reprezentanților populației. Momentul a fost solemn și s'a bucurat de deosebitul interes al publicului. La Cluj cuvântul președintelui de vârstă al noului consiliu d. prof. univ. G. Bogdan-Duică a fost o prefață admirabilă pentru tratatul practic de democratică gospodărie comunală ce trebuie să-l scrie prin activitatea sa noul consiliu. Procedându-se la alegerea celor trei candidați de primari, s'au dat celor trei membri candidați la această demnitate următorul număr de voturi: d-lui dr. R. Boilă 24, d-lui Dr. T. Mihali 11, d-lui Bănescu 1. D. Bogdan-Duică a obținut — fără să candideze — un vot. Cum d. Bănescu a renunțat la votul obținut în favoarea d-lui Bogdan-Duică, d-sa este al treilea candidat la postul de primar. După aceasta s'a procedat la alegerea delegației permanente. Consilierii aleși, vor fi repartizați la conducerea diferitelor ramuri ale administra-

ției urbane. Urâm noului consiliu spor la munca ce trebuie să o depună pentru interesele orașului și ale cetățenilor.

Greva studentescă din Cluj a încetat. Studentimea din Cluj, cu 381 voturi contra 316 a hotărât reîntoarcerea la cursuri după cinci zile de grevă, dând astfel dovadă că știe cumpăni interesele ei și ale țării la justa lor valoare. Trist este că la București și Iași. În loc de încetarea grevei înregistrăm închiderea universităților. Asupra acestei măsuri ne exprimăm numai mirarea că procedeele oarecum excluse, autoerate, ale ministerului și le-a însușit și senatul universitar din București. Dacă studenții sunt încăpățânați, oare Senatul are dreptul să procedeze musulnic, punând problema categoric: ori, ori; fără a încerca o aplanare? Ne gândim că dacă senatul clujan ar fi procedat la fel cu cel din București, care — mărinimos — a îngăduit ținerea unei consfățiri studentești... cu condiția ca întâi studenții să intre la cursuri, greva din Cluj n'ar fi sfârșit încă. Senatul bucureștean nu a dat posibilitate studenților anti-greviști, cari tot el ne asigură că sunt în majoritate, să se pronunțe, cum aceștia au avut ocazia s'o facă la Cluj. D-l D. Gusti, prin inițiativa-i de a lua contact cu studenții cu intenția de a examina cererile lor și a soluționa ceea ce cuprind ele just, se părea că la un moment dat va reuși să aplaneze greva din București. S'a isbit însă de un comitet studentesc care nu a avut ocazie să asculte și vocea mulțimei, care întotdeauna e mai puțin intransigentă decât conducătorii fanatici, și s'a izbit poate și de piedici independente de studenți. În orice caz fără libertatea de a se consfăți studenții, prin măsuri draconice e imposibil să se recâștige pacea în universitate. La Cluj, la întrunire, s'a putut auzi un glas care a spus că „e o dovadă de crasă ignoranță culturală faptul că se poate rosti în universitate cuvântul grevă studentescă“. Aceste glasuri, cari își au efectul lor, dece le înădușe senatul universitar din București?

Un portret al lui Wilhelm II. — În „Mercure de France“, din 1 Martie, d. M. Esch, recenzează volumul lui Emil Ludvig asupra fostului împărat al Germaniei. Portretul făcut aci, personalității lui Wilhelm II. nu este câtuși de puțin tendențios, ne asigură recenzentul, cu toate că pentru mulți va desfigura până la nerecunoaștere figura împăratului organizator al militarismului german. Wilhelm n'a fost decât o personalitate mediocră, autocrat prin instinct și tradiție prusiană, care își închipuia că în plin secol al XX-lea poate face ce vrea; un caracter nehotărât și slab cu toată natura sa impulsivă. Cu toate acestea toți tremurau în fața lui și nimenea nu cuteza să-i spună adevărul. N'a fost un muncitor înverșunat cum se credea; dimpotrivă, lenea i-a fost caracteristică din copilărie. Viața și-a petrecut-o în paradă de gesturi și atitudini calculate: „n'a fost decât un comedian“.

Scuze, autorul, îi găsește în mediul în care a trăit, în infirmitatea psihică cu care s'a născut, motiv pentru care spune că ultimul cuvânt asupra caracterului său aparține patologiei; în tinerețea lui dură, fără amoruri, în lipsa de iubire părintească în copilărie, căci „tatăl și mama lui e cert că-l urau“. Căsnicia i-a fost rece și monotonă așa că într'adevăr putem spune că Wilhelm niciodată nu a cunoscut nici prietenie sinceră, nici dragoste, nici iubire părintească așa că în momentele cele mai glorioase ale vieții sale era unul dintre oamenii cei mai nefericiți întrucât nu cunoscuse nici unul dintre cele mai omenești sentimente, cari întăresc, înalță, inobilează pe împărat și calic deopotrivă. Ce tragică soartă, mai ales când la bătrânețe nu te mângâie nici mărirea politică nici loialitatea foștilor supuși!

SĂPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Noul regim al exportului. În sfârșit s'a terminat: dovada e făcută. Guvernul și-a dat singur certificatul de incapacitate pe care de mult îl merită, semnând Jurnalul consiliului de miniștri asupra reducerilor taxelor de export, jurnal publicat în „Monitorul Oficial“ din 10 Martie 1926.

Statistica comerțului pe 1925, a arătat până la evidență, că vechiul regim al exportului a fost o nenorocire pentru țară. Încăpăținarea și incapacitatea acelor care au condus destinele economiei noastre naționale, ar merita o astfel de pedeapsă. Suntem un popor lipsit de demnitate și curaj. Suntem niște cobai inconștienți și suferim să se facă cu noi toate experiențele. Toate îndrăznelile conducătorilor sunt justificate prin aceasta.

Taxele de export au fost reduse. Majoritatea taxelor la exportul cerealelor au fost reduse la jumătate, la exportul animalelor au fost reduse la două treimi, la exportul lemnului au fost reduse supt jumătate, la produsele petrolifere unele au fost reduse la o treime, altele supt o treime, altele chiar la zece la sută din vechile taxe, la produse ceramice unele au fost reduse la taxe neînsemnate, altele suprimate cu totul.

De sigur aceste reduceri vin prea târziu. Balanța comercială pe 1925 va rămâne tot deficitară. Ceeace nu s'a vândut la timp, ceeace a pierdut coniecturile favorabile, nu se va mai vinde. Ruina producătorilor și exporturilor nu va fi reparată. Pagubele pe care le-a suportat țara nu vor fi cu nimic acoperite.

Tariful vamal. Pentru satisfacerea aceluiaș principii după care d. Ministru de finanțe a judecat necesitatea sporirii taxelor de export până la prohibițiuni și anume: apărarea intereselor industriei și finanței liberale, și fiscalitatea, s'a alcătuit noul Tarif vamal. El nu va fi gata până la plecarea guvernului, totuș d. Ministru de finanțe dorește să puie în aplicare cât e în funcțiune măcar partea care e gata, și anume aceea privitoare la metalurgie și țesături.

Ziaristica în provincie. — Acum câte-va săptămâni am publicat o notiță după informațiile unui prieten al nostru, de curând stabilit la Sătmar, despre activitatea ziaristică a noiei publicații de acolo „România de nord“. Ne pare rău însă că în loc ca această publicație să înainteze pe calea apucată, muncind alături de celelalte ziare de acolo pentru idealurile românești, se coboară în ultimul timp la certuri mărunte, la atacuri urâte împotriva altor muncitori în ogorul presei românești dela graniță, cu activitate de șase-șapte ani. Dorim să înceteze aceste campanii cu atât mai vârtos că în Sătmar este alt teren de activitate pentru publicațiile românești decât acel al certurilor între ele. În ziaristică nu trebuie transplantate obiceiurile politice.

Totdeauna în partidul liberal interesele particulare au trecut înaintea intereselor generale. Nu este de mirare, dacă după ce a fost strâns de gât producătorul agricultor, va trebui să fie și consumatorul țăran. Căci oricât am voi să vedem altfel lucrurile, nu se poate. Toată lupta partidului liberal e îndreptată contra țărănimii, care trebuie ruinată, demoralizată, subjucată, fiindcă împroprietărirea și votul obștesc i-au dat prea mare putere în țara aceasta.

Va veni ea odată ziua deșteptării țărănimii!...

Camera de comerț britanică din București. Sub presidenția de onoare a lui Sir Herbert Dering, Ministrul Angliei la București, și sub presidenția activă a d-lui Cayley, Camera de comerț britanică din București lucrează cu râvnă la strângerea legăturilor comerciale între Anglia și România.

La un banchet al acestei Camere, ce a avut loc de curând la București, s'au schimbat unele aprecieri deosebit de importante pentru noi, fiindcă am auzit din gura unor persoane, care nu pot fi de cât obiective față de noi, cuvinte de critică și de laudă deopotrivă de sincere.

Ni s'a spus că Anglia este interesată la prosperarea României fiindcă „o țară care nu exportă nu poate importa“, și Anglia vede cu părere de rău că produsele ei metalurgice și textile, mașinile și țesături-

le ei, nu au cumpărători numeroși, ca altă dată, în România. Anglia, de asemenea, dorește să fie cumpărătoarea excedentului nostru în cereale, petrol, lemnării. Dorința de legături comerciale între aceste două țări e reciprocă. Piedica nu e decât în lipsa de numerar care stăpânește piața românească. Din lipsa de bani nu e import, din lipsa de bani nu e producție. Nu s'a făcut însă tot ce trebuie pentru stabilizarea leului, lipsa de numerar nu poate fi vindecată decât prin această măsură. De asemenea, producția e stânjenită prin măsurile economice ce s'au luat de comprimare a prețurilor, de împiedicare a exportului, taxele de export absurde și prețurile maximele. Ne existând excedent de producție, nu este export, nu intră bani în țară și criza dăinuiește. În fața crizei ce nu mai conținește străinătatea nu poate accor-da nici credite, nici nu poate trimite aci capital care să întreprindă exploatarea bogățiilor țării. Și de aici...

Iată situația noastră economică complet și definitiv judecată. Dacă nu vom avea discernământul să dăm fiecărui lucru importanța lui, vom ajunge și mai rău.

Congrese internaționale de contabilitate. Între 5 și 15 Iulie acest an vor avea loc la Bruxelles și Amsterdam două congrese internaționale de contabilitate.

Consiliul superior al corpului experților contabili și contabili autorizați români a decis să ia parte la ambele aceste congrese. Delegații români vor depune la congres o lucrare privitoare la mișcarea contabilă în România.

Exportul cărnei. Se vor reduce și taxele vamale de export la carne conservată, șuncă, cârnălării, slănină, unsoare. De mult se cerea această reducere, fiindcă comerțul nostru cu carne, care începuse supt auspicii atât de bune cu Austria, a fost nimicit de vechiul regim vamal.

Numai cum se va repara dezorganizarea produșă în industria noastră și în comerțul nostru de carne, de taxele de export la care se renunță astăzi? Crescătoriile de vite și porci au fost nimicite, fabricile de conserve de carne au fost stânjenite în dezvoltarea lor, debușeurile de carne din Viena și alte orașe ale Austriei, sunt satisfăcute de producătorii sârbo-croați și ceho-slovaci. Ce ne mai rămâne nouă de făcut acum?

Vă aducem la cunoștință lovitura grea ce a suferit „Prima Ardeleană Societate Anonimă de Asigurări Generale, Cluj“ prin moartea subită a dlui

IOSIF GOGALA

DIRECTOR GENERAL

întâmplată la 13 Martie orele 7³⁰ d. a.

Inhumarea decedatului nostru director general va avea loc Luni, la 15 Martie orele 4 d. a.

Cluj, la 13 Martie 1926.

Consiliul de Administrație.

Intreprinderile Forestiere Române

SOCIETATE ANONIMĂ

Capital Social și Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:

CLUJ, CALEA REGELE FERDINAND NO. 36

UZINELE:

Valea-Drăganului gara Poieni, Coșnea gara
Trotuș, Lesnic halta, Vețel, Cloșani

Adresa telegrafică: „FORESTIERA“

TELEFON: 11—50

Desfacerea mărfurilor se face prin Reprezent.
Generală

„Comerțul Lemnului“ S. A.
CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 38.

Adresa telegrafică: „C O L E“. — Telefon No, 11—50.

Adresa abonatului

Produsele

fabricei de bere CZELL

din Cluj-Mănăstur

Berea albă

URSUS

Berea albă specială

HERCULES-EXTRA

Berea neagră din
maț dublu

HERCULES

 se capătă pretutindeni!

STOFE DE PRIMĂVARĂ

au sosit și se gă-
sesc de vânzare la

GROMEN ȘI HERBERT

mare depozit
al fabricelor
din Sibiu și Cislădie

Rugăm să vizitați magazinul nostru din
CLUJ, Calea Regele Ferdinand 13

Mare desfacere de sărbătorile
sfintele Paști!

„Exlibris“, revistă lunară a bibliofililor editura
LEPAGE Cluj
abonament lunar 120 lei, un număr 20 lei.

„Albina“

Intrepozite și Societate Comercială
Anonimă

CLUJ, PIAȚA GĂRII — TELEFON: 5—71.

LINIE PROPRIE DE GARAJ. —
INMAGAZINEAZĂ TOT FELUL
DE MĂRFURI. — ACORDĂ ÎM-
PRUMUT PE GAJ DE MARFĂ.
FINANȚEAZĂ AFACERI
COMERCIALE ȘI INDUSTRIALE.

IMPORT-EXPORT. — Capital social 6,000.000 L.